

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Вплив фінансово-бюджетної політики на макроекономічне середовище»

Студента 2 курсу, 1м групи,
спеціальності 072

«Фінанси, банківська справа та
страхування»
спеціалізації «Державні фінанси»

Василенко Марії
Вікторівни

Науковий керівник
д.е.н., професор
кафедри фінансів

Селіверстова
Людмила
Сергіївна

Гарант освітньої програми
завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України
д.е.н., професор

Чугунов Ігор
Якович

Київ 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 Наукові основи фінансово-бюджетної політики та макроекономічного середовища.....	6
1.1 Теоретичні основи системи фінансово-бюджетної політики.....	6
1.2 Загальна характеристика бюджетної політики як механізму макроекономічного регулювання.....	11
РОЗДІЛ 2 Аналіз впливу фінансово-бюджетної політики на макроекономічне середовище.....	19
2.1 Сучасний стан фінансово-бюджетної політики України.....	19
2.2 Проблеми організації та реалізації бюджетного процесу в Україні.....	29
2.3 Співвідношення сучасного стану фінансово-бюджетної політики та макроекономічного середовища України.....	38
РОЗДІЛ 3 Шляхи оптимізації фінансово – бюджетної політики в Україні.....	50
3.1 Напрями удосконалення фінансово-бюджетної політики.....	50
3.2 Світовий досвід формування і реалізації фінансово-бюджетної політики.....	55
3.3 Макроекономічні детермінанти модернізації інструментарію фінансово-бюджетної політики.....	63
ВИСНОВКИ.....	68
ДОДАТКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74

ВСТУП

Фінансова політика виступає дієвим та вагомим інструментом забезпечення соціально - економічного розвитку України, що обумовлено необхідністю побудови ефективної фінансово-бюджетної політики країни. Виділення необхідних дій, методів та інструментів досягнення конкретної мети – одне з найголовніших завдань для уряду країни. Важливим аспектом виступає ефективність цих дій, які у майбутньому дадуть поштовх позитивним економічним змінам, виходу на світову арену з економікою, яка буде в подальшому взірцем для всіх інших економік світу. Адже саме визначення конкретних заходів впливає на макроекономічне середовище країни та її привабливість в очах іноземних і вітчизняних інвесторів.

На даному етапі економічно-соціального розвитку України, постає важливе питання щодо покращення фінансово-бюджетної політики та її позитивного впливу на макроекономічне середовище. Актуальність даної теми полягає у виділенні, удосконаленні та подальшому проведенні результативної, ефективної фінансово-бюджетної політики, спрямованої на покращення соціально - економічного розвитку, згідно з Програмою Сталого Розвитку 2020 та інших нормативно-правових актів.

Дослідженням питання впливу фінансово-бюджетної політики на економічний розвиток займалися, як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, а саме: Н. В. Базанова, Шарль Бланкарт, С. О. Булгакова, О. Д. Васирик, В. М. Гаєць, А. І. Даниленко, Л. О. Дробозіна, Л. В. Єрмошенко, І. В. Запатріна, Дж. Кейнс, Д. Л. Комягін, Я. С. Ларіна, Л. В. Лисяк, І. О. Луніна, І. О. Лютий, А. А. Мазаракі, С. О. Маслова, С. В. Мочерний, Ц. Г. Огонь, О. А. Опалов, В. М. Опарін, Д. В. Полозенко, Н. І. Сушко, Н. С. Танклевська, О. А. Устенко, В. М. Федосов, І. Я. Чугунов, С. І. Юрій.

Об'єктом дослідження виступає процес формування фінансово-бюджетної політики України.

Предмет дослідження – фінансово-бюджетна політика та її вплив на макроекономічне середовище.

Метою дослідження виступає аналіз нових теоретичних положень та науково-практичних рекомендацій щодо розвитку фінансово-бюджетної політики та дослідження її впливу на макроекономічне середовище.

Реалізація мети дослідження обумовила постановку та вирішення наступних завдань:

- розкрити теоретичні аспекти та роль фінансово-бюджетної політики;
- надати загальну характеристику та проаналізувати сучасний стан фінансово-бюджетної політики;
- з'ясувати зв'язок між фінансово-бюджетною політикою та макроекономічним середовищем;
- визначити основні макроекономічні показники та їхній сучасний стан;
- охарактеризувати вплив бюджетної політики на економічну ситуацію в країні;
- визначити проблеми організації та реалізації бюджетного процесу в Україні;
- запропонувати напрями удосконалення фінансово-бюджетної політики України;
- проаналізувати зарубіжний досвід фінансово-бюджетної політики та надати рекомендації, які можуть бути використані у вітчизняній практиці;
- визначити макроекономічні детермінанти модернізації інструментарію фінансово-бюджетної політики.

Теоретичною основою даного дослідження виступають законодавчо-нормативні акти України, наукові розробки вітчизняних та зарубіжних

економістів щодо визначення фінансово-бюджетної політики, інструктивні матеріали, інші періодичні видання, публікації, науково-дослідні розробки вищих навчальних закладів, громадських організацій тощо.

Методологічною основою дипломної роботи є використання методів наукового дослідження: аналізу та синтезу – для критичної оцінки наукових підходів щодо трактування дефініцій «фінансова політика», «бюджетна політика» та формування авторської позиції щодо їхньої сутності; класифікації, логічного узагальнення, порівняльного, статистичного та SWOT-аналіз.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні фінансово-бюджетної політики країни з врахуванням зарубіжного досвіду.

Робота складається: з вступу, 3 розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. У роботі міститься 16 рисунків та 8 таблиць без урахування додатків.

РОЗДІЛ 1 Наукові основи фінансово-бюджетної політики та макроекономічного середовища

1.1 Теоретичні основи системи фінансово-бюджетної політики

Найважливішою умовою розвитку економіки країни є обґрунтована фінансово-бюджетна політика та її дотримання. Адже саме вона виступає основним фундаментом щодо процвітання держави, як економічного, так і соціального. Головна мета фінансово-бюджетної політики – це досягнення максимального зростання економіки, вихід країни на світову арену, покращення рівня життя населення (соціально-економічний розвиток).

Фінансова та бюджетна політики доповнюють одна одну. Якщо звернутися до теоретичних основ, то частина науковців виділяють кожен окремо або ототожнюють. Ключовим у словосполученні «фінансово-бюджетна політика» є поняття «політика». Один із визначних представників теорії суспільного вибору вчених Дж. Б'юкенен, характеризуючи порядок прийняття рішень органами влади, відзначив, що «політика – це складна система обміну між індивідами. Тут нема інших інтересів, окрім індивідуальних. В політиці люди погоджуються сплачувати податки в обмін на блага, необхідні всім та кожному» [21].

Тому історично так склалося, що спочатку з'явилося поняття «політика», а з часом вчені-економісти стали його поєднувати та доповнювати.

Провідні західні економісти, зокрема, Кемпбелл Р. Макконнелл і Стенлі Л. Брю ототожнюють поняття фінансово-бюджетної і фінансової політики, визначаючи їх як зміни, які вносяться урядом у порядок державних витрат і оподаткування і спрямовані на забезпечення повної зайнятості і неінфляційного національного продукту [58].

Фінансова політика виходила з базових положень тих чи інших економічних теорій. Вперше систематизований аналіз державного господарства здійснили німецькі камералісти у XVII-XVIII ст. серед представників цієї економічної течії варто згадати Д. фон Джусті, Д. Бехера, Д. фон Зонненфельса,

які розглядали державу як об'єкт планування, вважаючи планування основною функцією управління. Завдання камералістів полягало в консультуванні місцевих правителів (монархів, феодалів) і розробці фінансово-політичних заходів підвищення їхнього добробуту. Оскільки правителі намагались одержати податки зі своїх володінь, камералісти покликані були пояснювати, що при використанні податкових джерел доцільно керуватись ідеєю збереження потенціалу довгострокового економічного розвитку. Саме державні видатки мають бути інструментом стимулювання економічного розвитку, наприклад спрямовуватися на створення інфраструктури, що в подальшому сприяло б збільшенню державних доходів [59].

Потужним інструментом проведення соціально-економічної політики держави, за допомогою якого державні органи впливають на процес виробництва й розподілу фінансових і виробничих ресурсів як у країні, так і в регіонах є бюджет. Для уточнення його сутності розглянемо існуючі варіанти трактування бюджету. Термін «бюджет» походить від англійського budget, що перекладається як «торбина з грошима». Одним із перших трактувань поняття «бюджет» було визначення його як розпис доходів та видатків. Наприклад, В. І. Даль у 1862 р. «бюджет» трактує так: «...кошторис, облік, розпис, розрахунок доходів та видатків за минулий та майбутній час, державний кошторис» [26, с. 159]. Бюджет – це планові обчислення майбутніх очікуваних грошових доходів і видатків держави, підприємств, населення [25, с. 69]. Сутність бюджету виражається у формуванні, розподілі і використанні грошових фондів, які є фінансовим забезпеченням діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Поняття «бюджетна політика» увібрало в себе сутнісний зміст політики і бюджету [26, с. 159].

Проведений аналіз підходів (додаток А) до трактування фінансової та бюджетної політик, як відокремлених понять, дозволив дійти висновку, що фінансова політика – це ядро економічної політики, яке складається з дій та заходів органів державної влади щодо досягнення конкретної мети, та відображає взаємовідносини держави з населенням, а бюджетна політика – це

складова фінансової політики, в якій поєднано визначення цілей та завдань щодо ефективної мобілізації коштів до державного бюджету і вибір доцільних напрямів реалізації грошових коштів.

Згідно статті 10 Господарського Кодексу України, основними напрямами економічної політики, що визначаються державою, є:

- структурно-галузева політика, спрямована на здійснення державою прогресивних змін у структурі економіки, удосконалення міжгалузевих та внутрішньогалузевих пропорцій, стимулювання розвитку галузей, які визначають науково-технічний прогрес, забезпечують конкурентоспроможність вітчизняної продукції та зростання рівня життя населення. Складовими цієї політики є промислова, аграрна, будівельна та інші сфери економічної політики, щодо яких держава здійснює відносно самостійний комплекс заходів стимулюючого впливу;
- інвестиційна політика, спрямована на створення суб'єктам господарювання необхідних умов для залучення і концентрації коштів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, переважно у галузях, розвиток яких визначено як пріоритети структурно-галузевої політики, а також забезпечення ефективного і відповідального використання цих коштів та здійснення контролю за ним;
- амортизаційна політика, спрямована на створення суб'єктам господарювання найбільш сприятливих та рівноцінних умов забезпечення процесу простого відтворення основних виробничих і невиробничих фондів переважно на якісно новій техніко-технологічній основі;
- політика інституційних перетворень, спрямована на формування раціональної багатоукладної економічної системи шляхом трансформування відносин власності, здійснення роздержавлення економіки, приватизації та націоналізації виробничих фондів, забезпечення на власній основі розвитку різних форм власності і господарювання, еквівалентності відносин обміну між суб'єктами господарювання,

державну підтримку і захист усіх форм ефективного господарювання та ліквідацію будь-яких протизаконних економічних структур;

- цінова політика, спрямована на регулювання державою відносин обміну між суб'єктами ринку з метою забезпечення еквівалентності в процесі реалізації національного продукту, дотримання необхідної паритетності цін між галузями та видами господарської діяльності, а також забезпечення стабільності оптових та роздрібних цін;
- антимонопольно-конкурентна політика, спрямована на створення оптимального конкурентного середовища діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення їх взаємодії на умовах недопущення проявів дискримінації одних суб'єктів іншими, насамперед у сфері монопольного ціноутворення та за рахунок зниження якості продукції, послуг, сприяння зростанню ефективної соціально орієнтованої економіки;
- бюджетна політика, спрямована на оптимізацію та раціоналізацію формування доходів і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій у економіку, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу;
- податкова політика, спрямована на забезпечення економічно обґрунтованого податкового навантаження на суб'єктів господарювання, стимулювання суспільно необхідної економічної діяльності суб'єктів, а також дотримання принципу соціальної справедливості та конституційних гарантій прав громадян при оподаткуванні їх доходів;
- грошово-кредитна політика, спрямована на забезпечення економіки необхідним обсягом грошової маси, досягнення ефективного готівкового обігу, залучення коштів суб'єктів господарювання та населення до банківської системи, стимулювання використання кредитних ресурсів на потреби функціонування і розвитку економіки;

- валютна політика, спрямована на встановлення і підтримання паритетного курсу національної валюти щодо іноземних валют, стимулювання зростання державних валютних резервів та їх ефективне використання;
- зовнішньоекономічна політика, спрямована на регулювання державою відносин суб'єктів господарювання з іноземними суб'єктами господарювання та захист національного ринку і вітчизняного товаровиробника.

У свою чергу фінансову політику, часто об'єднують з бюджетною, але її необхідно розширити. Складові, які доповнюють фінансову політику:

- митна політика;
- боргова політика;
- фінансова політика у сфері фінансового ринку;
- фінансова політика у соціальній сфері;
- інноваційно-інформаційна політика.

Фінансова політика вважається ефективною, коли усі її складові збалансовані та мають позитивний результат.

Отже, фінансово-бюджетна політика - це чіткий комплекс видів економічної політики з посиленням бюджетної та встановлення чітких цілей органів державної влади. Ефективність фінансово-бюджетної політики ґрунтується на наступних вимогах:

- відповідність закономірностям суспільного розвитку;
- врахування попереднього досвіду (історія);
- наявність повної та достовірної інформації;
- комплексний підхід до вирішення проблем.

Цілі повинні бути реалістичними, конкретними ієрархічно послідовними, конкретними, кількісно вимірювальними та взаємопов'язаними.

Необхідно виділити основні показники, що підлягають контролю з боку фінансово-бюджетної політики в сучасних умовах:

- граничний обсяг дефіциту;
- частка прогнозного річного обсягу ВВП, що перерозподіляється через

Зведений бюджет;

- граничний обсяг державного боргу;
- розмір мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму.

Наведені показники характеризують соціально – економічний розвиток країни, який є однією із причин існування держави. Забезпечити його можна за допомогою фінансово-бюджетної політики, важливим завданням, якої є соціально-економічне зростання суспільства з урахуванням збалансованості державних фінансів.

Отже, погоджуючись Л.О.Дробозиною фінансово-бюджетна політика – це сукупність дій та заходів, що проводяться органами влади для використання фінансових відносин для виконання ними своїх функцій, управління бюджетною системою та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни. Фінансово-бюджетна політика передбачає визначення цілей і завдань в галузі фінансів, розробку механізму мобілізації грошових коштів до бюджету, вибір напрямів використання бюджетних коштів, управління фінансами і бюджетною системою, організацію за допомогою фінансово-бюджетних інструментів регулювання економічних і соціальних процесів. Фінансово-бюджетна політика здійснюється головним чином у ході робіт, вироблених органами влади з мобілізації коштів до бюджету та їх використання, тобто в ході бюджетного процесу [30, с. 5].

1.2 Загальна характеристика бюджетної політики як механізму макроекономічного регулювання

Результати бюджетної політики на початку 2000-років характеризують те, що процес створення фінансової системи України досі триває. Адже тоді відбулись гострі та різкі зміни у зовнішніх та внутрішніх умовах соціально-економічного розвитку, що вплинуло на макроекономічне середовище. Основна мета бюджетної політики – це раціональне наповнення та створення Державного бюджету України.

Згідно із Бюджетним кодексом України державний бюджет — це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду. Ясна річ, такий план має бути не пасивним відображенням фінансових процесів, а активним інструментом фіскальної (бюджетно-податкової) політики. Від того, як держава використовує цей інструмент, залежить, з одного боку, стан державного бюджету, з іншого — ефективність впливу фіскальної політики на економіку, особливо в період фінансової кризи. Тобто, з одного боку державний бюджет за допомогою податків і видатків виконує регуляторну функцію та впливає на параметри економічного розвитку, а з іншого — макроекономічна ситуація і динаміка ВВП впливають на зміст державного бюджету. Зазначена взаємозалежність окреслюється як на стадії планування та прогнозування, так і на стадії виконання бюджету. Відповідно, вплив уряду через державний бюджет на зростання може бути як позитивним так, і негативним, особливо коли він ініціює скорочення заощаджень в економіці. Неякісна бюджетна політика може стати причиною таких негативних економічних явищ, як інфляція, значний дефіцит рахунка поточних операцій [47, с. 136].

Також можна зазначити, що процеси які відбувалися та відбуваються в бюджетній системі країні дуже взаємопов'язані з макроекономічним середовищем, тобто мають причинно-наслідковий зв'язок.

Повна втрата бюджетом соціально чутливих позицій регулятора економічного розвитку відбулася внаслідок порушення загальної макроекономічної рівноваги в межах окремо взятої національної економіки. З огляду на це негаразди в бюджетній сфері можна вважати явищем, вторинним щодо загального стану ринкового середовища. Із визнаного теоретиками потужного регулятора бюджет перетворився на сегмент забезпечення життєдіяльності обмежених за кількістю груп населення — працівників бюджетних установ, доходи яких формуються з його джерел. Про такий ненормальний стан справ свідчить те, що сьогодні все більше спостерігається «кругообіг» доходів та витрат бюджету. Одна з найбільших статей бюджетоутворення в регіонах —

податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), формується фактично повністю у самій же бюджетній сфері [49].

Механізм впливу макроекономічних показників на державний бюджет відображається в таких зв'язках:

1. Макроекономічна ситуація впливає на доходи державного бюджету з тих позицій, що уряд кожної країни бере участь у формуванні національної податкової системи, з одного боку орієнтуючись на принципи її функціонування, а з іншого — враховуючи соціально-економічне становище країни. Нестабільність макроекономічної ситуації в Україні суттєво вплинула на дохідну частину, а саме на її формування і мобілізацію в процесі національного відтворення, оскільки формування ВВП, його розподіл і перерозподіл є джерелом доданої вартості й основою формування доходів державного бюджету. Тому основні макроекономічні показники, в тому числі ВВП, їхня стабільність і динаміка прямо впливають на формування основних видів податків і зборів, що зараховуються до бюджету.

2. Загальна сума видатків може змінюватися під впливом різних чинників, однак найбільший вплив справляє кон'юнктура, що складається із надходженнями до бюджету. Залежно від майбутніх доходів бюджету формується його видаткова частина.

3. Характер впливу бюджетних витрат на макроекономічні параметри передусім залежить від їхньої структурної зміни. Так, збільшення соціальних трансфертів безпосередньо збільшує ВВП; збільшення державних закупівель товарів і послуг опосередковано впливає на загальний випуск через скорочення інвестиції та сукупного попиту; збільшення державних інвестицій опосередковано впливає на ВВП через вплив на доходи власників ресурсів (капіталу, праці). Крім цього, слід зважати на «ефект витіснення приватних інвестицій».

4. Залежно від основних макроекономічних параметрів формується видаткова частина державного бюджету.

5. Залежно від рівня видатків бюджету формується дохідна частина бюджету. Наприклад, у деяких країнах проблема зниження залежності видатків

бюджету від рівня його доходів вирішується створенням Стабілізаційного фонду (особливо у сировинних країнах). Рациональне управління коштами фонду дає можливість скоротити макроекономічні та бюджетні ризики і забезпечити довгострокову стабільність бюджету. Так, однією із серйозних помилок, що їх припустилися деякі країни при створенні стабілізаційних фондів, було збільшення видатків бюджету, що порушило принцип лімітування грошової пропозиції і призвело до погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури та, відповідно, неспроможності профінансувати збільшений обсяг бюджетних зобов'язань.

6. Відповідність між системою оподаткування та моделлю макроекономічного регулювання. Невідповідність між ними може призвести до небажаних наслідків, що негативно впливатимуть на фінансове становище платників податків [47, с. 39].

Бюджетна політика виступає механізмом макроекономічного регулювання, включаючи в себе тактику та стратегію управління.

Бюджетна стратегія — це довгостроковий курс бюджетної політики держави, що розрахований на перспективу та зумовлює розв'язання великомасштабних завдань, які визначаються загальнонаціональною стратегією соціально-економічного розвитку країни. Бюджетна стратегія має встановлювати основні напрями бюджетної політики та спрямовуватись на розробку таких економічних важелів, які були б націлені на їх реалізацію. Процес розробки бюджетної стратегії в Україні за існуючих умов господарювання наражається на серйозні труднощі, подолання яких вимагає фундаментальних наукових досліджень у сфері бюджетних відносин [58].

Бюджетна стратегія визначається, виходячи з трьох варіантів (песимістичний, базовий, оптимістичний сценарії) довгострокового економічного зростання. [33].

Бюджетна стратегія є вагомою складовою державного регулювання соціально-економічного розвитку суспільства. Становлення фінансових відносин відбувається в умовах трансформації економіки, яка є передумовою і одночасно об'єктом їх впливу. Виходячи зі стратегії розвитку економіки, пов'язаної з

підвищенням рівня її ендогенної складової, необхідні відповідні інституційні зміни у системі фінансово-бюджетного регулювання економіки, що формується у певному інституційному середовищі та являє собою сукупність таких фінансово-бюджетних і економічних складових, як дохідна частина бюджету, видаткова частина бюджету, дефіцит бюджету, державний борг, податкове регулювання, міжбюджетні відносини, економічні процеси в країні, зовнішнє економічне середовище та взаємозв'язки між ними. Перетворення системи фінансово-бюджетного регулювання значною мірою пов'язано зі зміною інституційного середовища суспільства, складові фінансової політики удосконалюються з розвитком соціально-економічної сфери, економічної стратегії та характеризують адаптаційні можливості архітекτονіки фінансової системи [33].

Бюджетна тактика є швидкодіючим механізмом бюджетної політики в країні, гнучким методом пошуку короткострокової рівноваги, стабілізації та пристосування до умов, що постійно змінюються. Бюджетна тактика фактично є продовженням, конкретизацією бюджетної стратегії. За допомогою бюджетної тактики органи управління забезпечують реалізацію поточних завдань функціонування та розвитку бюджетної системи країни на певному історичному етапі. Проте бюджетна тактика є гнучкішою, оскільки визначається динамікою економічних умов і соціальних факторів [23].

Моніторинг вітчизняного бюджетного законодавства дозволяє виділити кілька етапів інституалізації фінансово-бюджетної політики з відповідною верифікацією основних інструментів реалізації. Етапів всього 6, кожен з них містить з них свої зміни формування, зміст за роки незалежної України. Перший етап (1991-1996 рр.) характеризується формуванням первинної законодавчої бази щодо бюджетного устрою, бюджетного процесу, функціонування бюджетної системи, бюджетного регулювання з визначенням складу бюджетної системи, складу доходів і видатків бюджетів; другий етап (1997-2000 рр.) – це етап реформування податкової системи, впорядкування бюджетної класифікації, запровадження помісячного бюджетного розпису та казначейської системи касового виконання Державного бюджету України, запровадження спрощеної

системи оподаткування обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва, впровадження системи фінансового вирівнювання місцевих бюджетів, використання бюджетних ресурсів для створення сприятливого інвестиційного клімату і концентрації інтелектуальних та матеріальних ресурсів на впровадженні прогресивних технологій, збільшення перерозподілу ВВП через зведений бюджет на рівні 28-30%, приріст доходів держави за рахунок неподаткових надходжень, розширення податкової бази та зменшення податкового тиску, жорстка економія бюджетних коштів, скорочення на 40% витрат на державне управління; третій етап (2001-2007 рр.) – це етап реформування бюджетного законодавства, збільшення видатків на соціальну сферу, активізація зовнішніх запозичень, запровадження обліку зобов'язань розпорядників коштів державного бюджету органами Державного казначейства України, прийняття Бюджетного кодексу, запровадження нової бюджетної класифікації, застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі; четвертий етап (2008-2010 рр.) характеризується використанням антикризових інструментів бюджетного регулювання, збільшення державного фінансування структурних проектів та програм сталого розвитку, активізація потенціалу державних боргових зобов'язань, посилення стимулюючої складової частини міжбюджетного регулювання, збільшення інвестиційної складової місцевих бюджетів, зокрема, шляхом збільшення кількості джерел надходжень до бюджету розвитку підвищення фінансової спроможності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування шляхом закріплення за ними додаткових дохідних джерел, запровадження державного кредитування проектів розвитку на рівні 14% усіх видатків державного бюджету; п'ятий етап (2011-2013 рр.) – етап поглиблення реформи міжбюджетних відносин, запровадження механізму середньострокового бюджетного прогнозування на всіх етапах бюджетного процесу, державних гарантій в обсязі не більш як 1% ВВП для реалізації виключно інвестиційних та інноваційних проектів; збільшення частки інвестиційних витрат зведеного бюджету на рівні не менш як 5% ВВП; збільшення державних запозичень до загального фонду державного бюджету в межах обсягів погашення державного боргу переважно шляхом здійснення

внутрішніх запозичень, запровадження механізму фінансового забезпечення соціальних послуг, вдосконалення бюджетного механізму управління науковою та науково-технічною діяльністю; шостий етап (з 2014 р. по даний час) характеризується збільшення видатків на національну безпеку (розвиток озброєння та військової техніки на основі стандартів НАТО), скорочення боргового навантаження на економіку, забезпечення легалізації тіньової заробітної плати та зайнятості, підвищення якості та ефективності здійснення видатків розвитку бюджету шляхом спрямування на реалізацію інвестиційних проектів з урахуванням результатів оцінки їх економічної ефективності, посилення відкритості та прозорості публічних фінансів шляхом оприлюднення головними розпорядниками бюджетних коштів інформації про стратегічні цілі та досягнуті результати, посилення обґрунтованості видатків державного бюджету за принципом «від першої гривні», запровадження бюджетних правил щодо виключних випадків внесення змін до Державного бюджету України протягом року, запровадження державного стратегічного планування як передумови для забезпечення переходу на середньострокове бюджетне планування, децентралізація управління бюджетними коштами та підвищення рівня самостійності органів місцевого самоврядування, використання державних гарантій у фінансуванні інвестиційних проектів; збільшення донорської допомоги у відновленні інфраструктури територій антитерористичної операції [40].

Так, як бюджетна політика є динамічним процесом, який постійно змінюється та коригується з урахуванням зміни напрямів, часу, але вона повинна враховувати реальні економічні, фінансові можливості держави та вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на відтворювальні процеси у суспільстві, комплексний підхід щодо розробки заходів. Зовнішні чинники такі як: залежність держави у взаємовідносинах, що пов'язані з поставками сировини (сировинна залежність), відносини з міжнародними інституціями та зарубіжними країнами значно впливають на бюджетну політику держави. Стосовно внутрішніх чинників, то рівень добробуту населення, стабільність грошової одиниці, стан розвитку економіки має теж значний вплив на бюджетну політику та реалізацію її заходів.

Зміна формування бюджету дала поштовх змінам у макроекономічному середовищі, що в своєму роді виступає як «регулятором». Наприклад формування бюджету за програмно-цільовим методом, де всі видатки повинні здійснюватися за програмами з конкретною метою, завданням та критерієм їхньої оцінки.

Отже, бюджетна політика через свою стратегію, тактику, напрями і т.д має прямий вплив на макроекономічне середовище України. Адже встановлення правильних пріоритетів, використання потрібних засобів для досягнення поставлених результатів - дасть змогу вийти на зростання макроекономічних показників навіть за наявності зовнішніх та внутрішніх факторів, яких можна буде уникнути. Бюджетне регулювання необхідно постійно вдосконалювати та адаптувати до інституційних перетворень економічного середовища з урахуванням ефективності державних фінансів. Результативністю бюджетної політики як механізму макроекономічного регулювання можна вважати досягнення зразкового економічного середовища.

РОЗДІЛ 2 Аналіз впливу фінансово-бюджетної політики на макроекономічне середовище

2.1 Сучасний стан фінансово-бюджетної політики України

На сучасному етапі для досягнення соціально-економічного розвитку необхідно побудувати виважену та розумну фінансово-бюджетну політику, яка відіграє важливу роль у становленні добробуту та конкурентоспроможності країни.

Фінансово-бюджетна політика має забезпечити тактику вирішення стратегічних завдань макроекономічного розвитку країни, реалізувати пріоритети розвитку на кожен рік, виходячи з етапів довгострокової стратегічної програми. За своїм впливом на параметри соціально-економічного розвитку Закон «Про Державний бюджет України на наступний рік» є дуже важливим.

В Україні фінансово-бюджетна політика закріплена та регламентується різними правовими актами, а саме:

- Конституцією України;
- Бюджетним кодексом України;
- Податковим кодексом України;
- Законом України «Про Державний бюджет»;
- Указом Президента України «Про Стратегію сталого розвитку Україна 2020»;
- постановою Верховної ради «Про основні напрями грошово-кредитної політики на 2018 рік»;
- рішенням Ради НБУ «Основні засади грошово-кредитної політики на 2018 рік».

Бюджетна політика містить в собі напрями, які регулюють макроекономічне середовище країни. Згідно Постанови Верховної Ради України «Про основні напрями бюджетної політики на 2018-2020 роки», повинне відбутись поступове зменшення дефіциту державного бюджету та зниження

державного боргу відносно валового внутрішнього продукту в умовах ризиків, викликаних різким зростанням виплат за зовнішнім боргом у найближчі роки та залежністю державного боргу від коливань валютного курсу. Він закладає засади та принципи для формування бюджетів зростання і спільної роботи всіх гілок влади над побудовою сильної, справедливої і заможної України для всіх її громадян. Основні напрями бюджетної політики на 2018 - 2020 роки базуються на таких головних принципах, закладених в Середньостроковому плані пріоритетних дій Уряду до 2020 року та Стратегії сталого розвитку "Україна-2020":

- прискорення економічного зростання шляхом створення сприятливого інвестиційного клімату та утримання макроекономічної стабільності, зокрема продовження фіскальної консолідації;
- впровадження ефективного врядування шляхом реформи державного управління, децентралізації і реформи державних фінансів;
- розвиток людського капіталу шляхом проведення реформ системи охорони здоров'я та освіти, поліпшення надання державної соціальної підтримки;
- встановлення верховенства права і боротьба з корупцією шляхом підтримки ефективного функціонування інститутів боротьби з корупцією, забезпечення рівного доступу до правосуддя та ефективного захисту прав власності;
- забезпечення безпеки та оборони держави, зокрема захист її суверенітету та територіальної цілісності держави, а також забезпечення найважливіших аспектів безпеки громадян [7].

Метою Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» є впровадження європейських стандартів життя та вихід України на світову арену. Також визначено вектори, за якими буде здійснюватися рух: вектор розвитку, вектор відповідальності, вектор безпеки та вектор гордості. За кожним вектором визначено першочергові пріоритети реалізації Стратегії. Вектор розвитку включає в себе підтримку та розвиток малого і середнього бізнесу, податкову, ринкову реформи і т.д. Вектор безпеки складається з судової реформи, оновлення влади,

правоохоронної системи тощо. Вектор відповідальності включає в себе пенсійну, конституційну реформи, розвиток інновацій і т.д.

Реалізація Стратегії передбачає досягнення 25 ключових показників, що оцінюють хід виконання реформ та програм, основні з них:

- 1) у рейтингу Світового банку «Doing Business» Україна посяде місце серед перших 30 позицій;
- 2) кредитний рейтинг України – Рейтинг за зобов'язаннями в іноземній валюті за шкалою рейтингового агентства Standard and poors – становитиме не нижче інвестиційної категорії «BBB»;
- 3) за глобальним індексом конкурентоспроможності, який розраховує Всесвітній Економічний Форум (WEF), Україна увійде до 40 кращих держав світу;
- 4) валовий внутрішній продукт (за паритетом купівельної спроможності) у розрахунку на одну особу, який розраховує Світовий банк, підвищиться до 16 000 доларів США;
- 5) чисті надходження прямих іноземних інвестицій за період 2015 -2020 років за даними Світового банку складуть понад 40 млрд доларів США;
- 6) максимальне відношення дефіциту державного бюджету до валового внутрішнього продукту за розрахунками Міжнародного валютного фонду не перевищуватиме 3 відсотки;
- 7) максимальне відношення загального обсягу державного боргу та гарантованого державою боргу до валового внутрішнього продукту за розрахунками Міжнародного валютного фонду не перевищуватиме 60 відсотків (відповідно до Маастрихтських критеріїв конвергенції);
- 8) енергоємність валового внутрішнього продукту складе 0,2 тонни нафтового еквівалента на 1000 доларів США валового внутрішнього продукту за даними Міжнародного енергетичного агентства;
- 9) витрати на національну безпеку і оборону становитимуть не менше 3 відсотків від валового внутрішнього продукту;

- 11) за індексом сприйняття корупції, який розраховує Transparency International, Україна увійде до 50 кращих держав світу;
- 12) ліміт частки одного постачальника в загальному обсязі закупівель будь-якого з енергоресурсів складатиме не більше 30 відсотків;
- 13) середня тривалість життя людини за розрахунками Світового банку підвищиться на 3 роки;
- 14) питома вага місцевих бюджетів становитиме не менше 65 відсотків у зведеному бюджеті держави [6];

Не менш важливе значення на фінансову політику має рішення Ради НБУ «Основні засади грошово-кредитної системи на 2018 рік та середньострокову перспективу», яке приймається на кожен рік і враховує поточні тенденції на світових ринках, характер їх впливу на українську економіку, специфіку та напрями виконання Національним банком його функцій.

Основні засади розроблено з урахуванням статей 1 та 6 Закону про Національний банк, Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020”, завдань економічної програми, що підтримується в межах угоди з Міжнародним валютним фондом про Механізм розширеного фінансування (EFF), Прогнозу економічного та соціального розвитку України на 2018 – 2020 роки та макроекономічного прогнозу Національного банку, Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року [8].

Комплексна Програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року – це ще один документ, в якому головною метою виступає створення фінансової системи, що забезпечить сталий економічний розвиток за рахунок ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці України на основі розбудови середовища, відповідно до стандартів ЄС.

Для того, щоб фінансово-бюджетна політика була ефективною та у майбутньому принесла свої результати, необхідно сформувати виважену фінансову стратегію. Важлива роль у її формуванні належить таким органам загальнодержавного управління, як Верховна Рада та Кабінет Міністрів. Відповідно до Конституції України, Верховна Рада ухвалює самі ті закони, які

забезпечують функціонування фінансово-бюджетної політики держави. Кабінет Міністрів України розробляє та реалізовує програми соціально-економічного розвитку.

Напрями фінансово-бюджетної політики на даному етапі формують наступні інститути: Міністерство фінансів, Національний банк України, Державна Казначейська служба, Державна фіскальна служба, Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, державна аудиторська служба тощо (Табл.2.1).

Таблиця 2.1.

Складові фінансової політики та її органи

Складові фінансової політики	Орган, що розробляє	Орган, що виконує
Бюджетна політика	Міністерство фінансів України	Державна казначейська служба України
Податкова політика	Міністерство фінансів України	Державна фіскальна служба України
Валютна політика	Національний банк України	Національний банк України
Грошово-кредитна політика	Національний банк України	Національний банк України
Інвестиційна, амортизаційна політики	Міністерство економічного розвитку та торгівлі	Галузеві міністерства і відомства, підприємства та організації
Соціальна політика	Міністерство економічного розвитку та торгівлі	Міністерство соціальної політики України
Політика управління державними фінансовими органами	Міністерство фінансів України	Міністерство фінансів України
Страхова політика	Міністерство фінансів України	Міністерство фінансів України

Джерело: розроблено самостійно автором

Значний вплив на форсування та реалізацію стратегії розвитку фінансово-бюджетної політики спричиняє внутрішній та зовнішній борг України. Тенденцію змін державного боргу та складових внутрішнього наведено на (рис. 2.1).

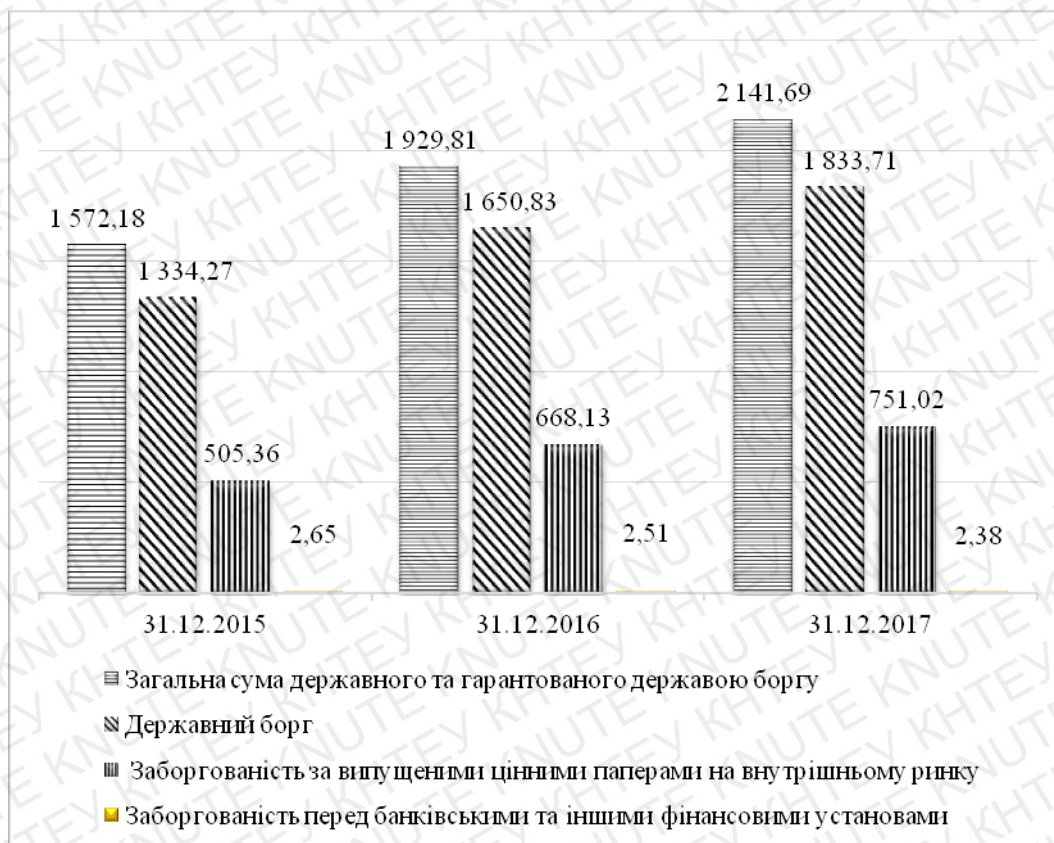

Рис. 2.1. Сума державного боргу та складових внутрішнього, млрд. грн за 31.12.2015-31.12.2017

Джерело: побудовано автором на основі [31]

Аналізуючи дані рис. 2.1, можна зробити висновок, що з кожним роком обсяг державного боргу збільшується: станом на 31.12.2015 р. державний борг становив 1334,27 млрд. грн, а заборгованість за випущеними цінними паперами на внутрішньому ринку – 505,36 млрд. грн, станом на 31.12.2016 р. державний борг становив 1650,83 млрд. грн, а заборгованість за випущеними цінними паперами на внутрішньому ринку – 668,13 млрд. грн. Станом на 31.12.2017 р. державний борг становив 1833,71 млрд. грн, а заборгованість за випущеними цінними паперами на внутрішньому ринку – 751,02 млрд. грн. Дані показники мають тенденцію до

збільшення. Заборгованість перед банківськими та іншими фінансовими установами становила на період 31.12.2017 р. – 2,38 млрд грн.

Сучасний стан внутрішнього боргу за 2018 р. відображено у (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Зміна державного та внутрішнього боргу України за 31.12.2017 р. –
30.09.2018 р.**

Дата	Державний борг, млрд грн	Внутрішній борг, млрд грн	Зміна Державного боргу, %	Зміна Внутрішнього боргу, %
31.12.2017	1833,71	753,4	-	-
31.01.2018	1832,93	745,37	-0,04	-1,07
28.02.2018	1781,31	744,96	-2,82	-0,06
31.03.2018	1772,85	750,78	-0,47	0,78
30.04.2018	1748,81	746,14	-1,36	-0,62
31.05.2018	1730,76	747,3	-1,03	0,16
30.06.2018	1732,1	749,56	0,08	0,30
31.07.2018	1750,39	746,69	1,06	-0,38
31.08.2018	1829,88	759,06	4,54	1,66
30.09.2018	1827,46	756,27	-0,13	-0,37

Джерело: побудовано та розраховано автором на основі [31]

Для зменшення загального обсягу державного боргу необхідно, щоб внутрішній та зовнішній борги зменшувалися та виплачувались відсотки по позикам вчасно, без нарахування пені. Аналізуючи дані табл. 2.2, обсяги державного, внутрішнього боргів України змінюються. Станом на 28.02.2018 р. державний борг зменшився на 2,82% у порівнянні з минулим періодом і становив 1833,71 млрд грн. Тенденції до значного зменшення не прослідковується, але найбільша позитивна зміна відбулась у 30.01.2018 р., де обсяг внутрішнього

боргу зменшився на 1,07 % у порівнянні з минулим періодом і становив 745,37 млрд грн.

Велику роль відіграє зовнішній борг України, адже сплата відсотків по ньому виплачується в іноземній валюті, що несе за собою більші затрати, ніж сплата в національній валюті. Слід дослідити зміну обсягу зовнішнього боргу України (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Зміна зовнішнього, державного та гарантованого державою боргу

Дата	Зовнішній борг, млрд грн	Загальна сума державного та гарантованого державою боргу, млрд грн	Зміна Зовнішнього боргу, %	Зміна загальної суми державного та гарантованого державою боргу, %
31.12.2017	1080,31	2141,69	-	-
31.01.2018	1087,56	2134,93	0,67	-0,32
28.02.2018	1036,35	2068,84	-4,71	-3,10
31.03.2018	1022,07	2053,61	-1,38	-0,74
30.04.2018	1002,67	2021,05	-1,90	-1,59
31.05.2018	983,46	1993,08	-1,92	-1,38
30.06.2018	982,54	1998,27	-0,09	0,26
31.07.2018	1003,7	2025,67	2,15	1,37
31.08.2018	1070,82	2116,67	6,69	4,49
30.09.2018	1071,19	2112,77	0,03	-0,18

Джерело: Побудовано автором на основі [31]

Аналізуючи табл. 2.3, можна зробити висновок, що станом на 30.09. 2018 р. у порівнянні з періодом – 31.12.2017 р, зовнішній борг зменшився на 0,8 %, особливе зменшення прослідковується 28.02.2018 р. на 4,71%, а станом на 30.09.2018 зовнішній борг становить 1071,19 млрд грн. Так, як боргове

навантаження припадає на кінець 2018 р. та 2019 р., то після виплати відсотків по державному боргу, ситуація повинна покращитися. При незначному зменшенні зовнішнього боргу, державний та гарантований державою борг має також тенденцію до зменшення. Наприклад, 28.02.2018 р. - відбулось найсуттєвіше зменшення обсягу на 3,10 %.

Для ефективного управління державним боргом уряд України ухвалив постанову «Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2018-2020 роки». Дана стратегія сприятиме підвищенню ефективності управління державним боргом, зниженню його рівня, зростанню прогнозованості тенденцій розвитку державних фінансів, підвищенню довіри до України з боку міжнародних інвесторів. Стратегією передбачено завдання для Міністерства фінансів у формі зменшення боргу до 60% у 2018 р., 52% у 2019 р. та 49% у 2020 р. Позитивним аспектом також є те, що, у 2017 р. вперше з 2011 р. відсоток співвідношення боргу до ВВП зменшився і став наближатися до «безпечного» значення 60%, як прописано у Бюджетному кодексі України. Але для того, щоб визначити чи буде Стратегія приносити позитивні зрушення, необхідно визначити слабкі, сильні сторони та можливості її загрози. SWOT аналіз Середньострокової стратегії управління державним боргом, відображений у (Табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Управління державним боргом

Сильні сторони	Слабкі сторони
• затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2018 — 2020 роки; • наявність актуальних цінових орієнтирів за результатами розміщення облігацій внутрішньої державної позики	• проблеми забезпечення зниження рівня державного боргу через нестабільну макроекономічну ситуацію та необхідність
• розміщення облігацій внутрішньої державної позики, номінованих у національній валюті, строком від трьох	• фінансування дефіциту (як наслідок збільшення державного дефіциту);

Продовження Табл. 2.4

місяців до п'яти років; відкриття провідним європейським депозитарієм рахунка в депозитарії Національного банку.	проблеми залучення коштів на внутрішньому ринку державних запозичень через низький рівень ліквідності банківської системи та довіри до держави.
Можливості	Загрози
- розширення бази інвесторів у державні цінні папери; - зниження показника співвідношення державного боргу до ВВП; - зниження частки державного боргу, номінованого в іноземній валюті; - розрахунок за попередніми борговими зобов'язаннями. - поява довіри іноземних інвесторів.	- збільшення державного боргу в іноземній валюті, як наслідок залучення коштів у зв'язку із у зв'язку із невиконанням закладених показників; - підвищення облікової ставки НБУ; - збільшення державного боргу, як наслідок курсових коливань національної валюти, її девальвації по відношенню до валюти, у якій запозичили кошти.

Джерело: авторська розробка

Отже, сучасний стан фінансово-бюджетної політики регламентується нормативно-правовими актами, в яких прописані завдання та інструменти щодо покращення макроекономічної ситуації. Одним із найважливіших завдань уряду є досягнення суспільної стабільності в країні, належне місце в даному процесі посідає забезпечення прозорості фінансово-бюджетної сфери нашої держави та ефективні і реальні цілі. В угоді з Європейським союзом згадувалось неодноразово питання щодо прозорості фінансово-бюджетної сфери України. Усунення головної проблеми, а саме виплати усіх зобов'язань перед внутрішніми та зовнішніми кредиторами, дадуть поштовх до того, щоб у майбутньому можна буде будувати міцну державу з розвиненою економікою та соціальним становищем.

2.2 Проблеми організації та реалізації бюджетного процесу в Україні

Успішне та ефективне функціонування економіки країни тісно пов'язане з оптимальним формуванням, забезпеченням та виконанням бюджету. Від якісно поставленого бюджетного процесу залежить дієвість фінансово-бюджетної політики, яка в майбутньому зможе позитивно повпливати на фінансову стабільність держави та соціально-економічний розвиток.

Бюджетний процес України має достатню кількість невирішених та вразливих питань, які виникають як на стадії прийняття бюджету, так і на стадії виконання. Проблеми бюджетного процесу можна розділити на три групи (Табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Проблеми бюджетного процесу

Група	Зміст проблеми
Перша група – проблеми, які виникають від час прийняття бюджету.	• Непрозорість бюджету (публікація даних із запізненнями, що не дає змогу оцінити поточний стан державних фінансів. Відірваність від громади та відсутність залучення незалежних аналітиків, але виняток – 2018 рік); • Несвоєчасність прийняття (Прийняття Державного бюджету України – завжди відбувалось «під ялинку», але виняток – прийняття ДБУ на 2018 рік); • Низька якість бюджету (відсутність чіткого планування та методів розрахунку).
Друга група – проблеми, які виникають в процесі виконання бюджету.	• Необґрунтоване підвищення з року в рік видатків на заробітну плату державним службовцям; • Мінімальне збільшення соціальних видатків; • Низький ступінь виконання Державного бюджету. • Державний борг та його обслуговування. • Проблема хронічного дефіциту.

Продовження Табл.2.5

Третя група – проблеми відповідальності та контролю за бюджетний процес.	• Неефективність використання бюджетних коштів; • Відсутність покарання та контролю за неефективне використання бюджетних коштів; • Відсутність незалежних перевірок щодо ефективного та цільового призначення, використання коштів
--	---

Джерело: Розроблено автором самостійно

Результат України в Індексі відкритості бюджету засвідчує, що нині прийняття бюджету в нашій державі є досить кулуарним і відірваним від широкої громадськості процесом. Влада надає широкому загалу тільки деяку інформацію про бюджет і фінансову діяльність центрального уряду впродовж бюджетного року. Окрім цього, потрібно наголосити на відсутності публічних слухань і обговорень. Щодо проведення круглих столів із питань бюджетної політики та залучення до бюджетного процесу незалежних експертів і аналітиків в галузі економіки, соціального розвитку держави, то такі заходи є досить формалізованими і більшою мірою мають декларативний характер [50].

Згідно із Громадським партнерством за «Прозорі місцеві бюджети», то майже в жодному обласному центрі України процес прийняття бюджету не був організований на відповідному рівні та мав недоліки за 2017-2018 р.

Результати моніторингу щодо прийняття бюджету на 2017 р. свідчить, що тільки в м. Суми бюджетний процес був організований на відповідному рівні, що означає не тільки дотримання формальних вимог законодавства, а й високий рівень залучення громадськості. На один бал від м. Суми відстає м. Вознесенськ, оскільки там міська рада обмежилась тільки проведенням електронних консультацій й не використала інші формати публічних консультацій щодо проекту бюджету на 2017 рік з громадянами. В решті 26 міст бюджетний процес мав різні за своєю значимістю недоліки, а найбільш критичною ситуація з бюджетним процесом виявилась в м. Сєвєродонецьку, м. Полтаві, та м. Здолбуніві (Рівненська область). Так, в м. Сєвєродонецьку проект бюджету був

оприлюднений за годину до сесії міської ради. В Здолбунові на додачу до таких самих недоліків ще й порушено терміни прийняття бюджету. Відповідна сесія міської ради запланована тільки на 28 грудня. Але найгірша ситуація склалась в м. Полтаві, де бюджет міста на 2017 р. не встигли прийняти.

На рис. 2.2 відображено дані щодо прийняття місцевих бюджетів на 2018 р. Високий рівень прозорості, участі та дотримання вимог законодавства у формуванні бюджеті міста на 2018 рік був у Сумах та Чернівцях; середній рівень спостерігався у таких містах, як Одеса, Дніпро, Львів, Херсон, Луцьк (тобто ті міста, у яких бал з 17 до 11); низький рівень спостерігався у Запоріжжі, Івано-Франківську, Черкасах та Харкові (були порушені терміни оприлюднення проекту бюджету на 2018 рік, не було публічного анонсування й не оприлюднено стенограм або аудіо- чи відеозаписів засідань профільних депутатських комісій й сесій міських рад, на яких розглядався та затверджувався проект бюджету й не було проведено громадських обговорень міських кошторисів на 2018 р. з городянами) [18].

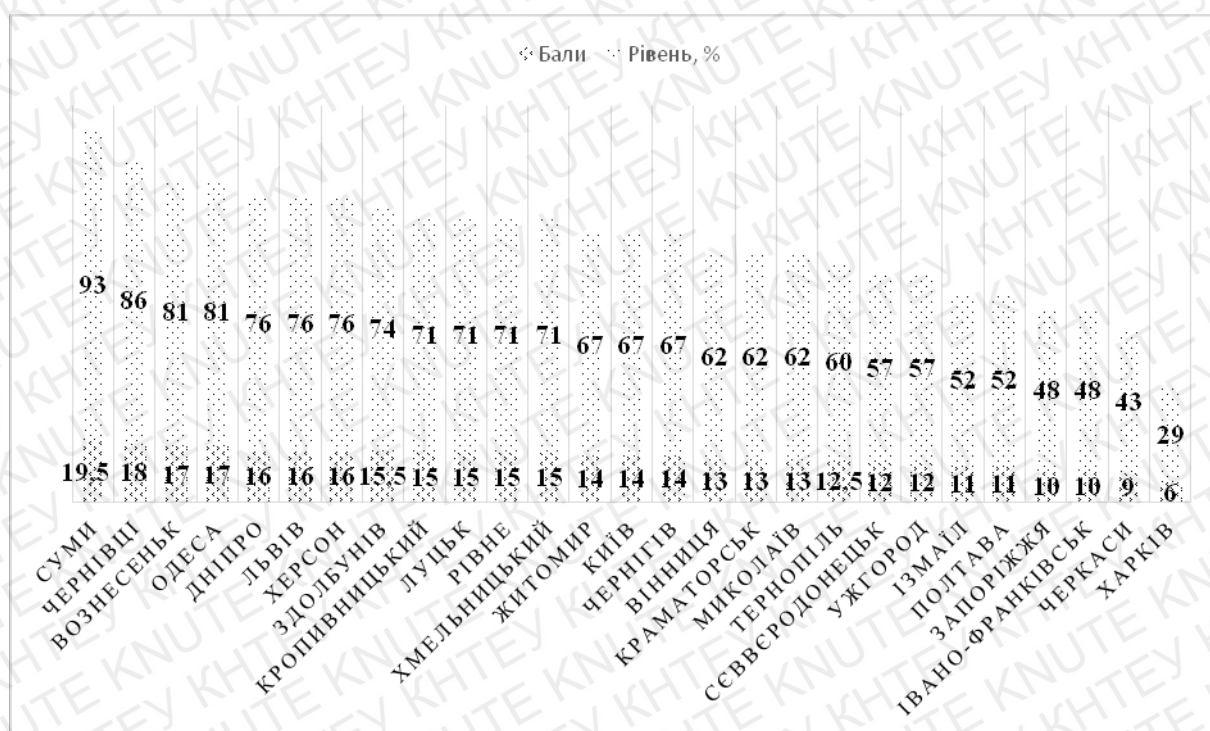

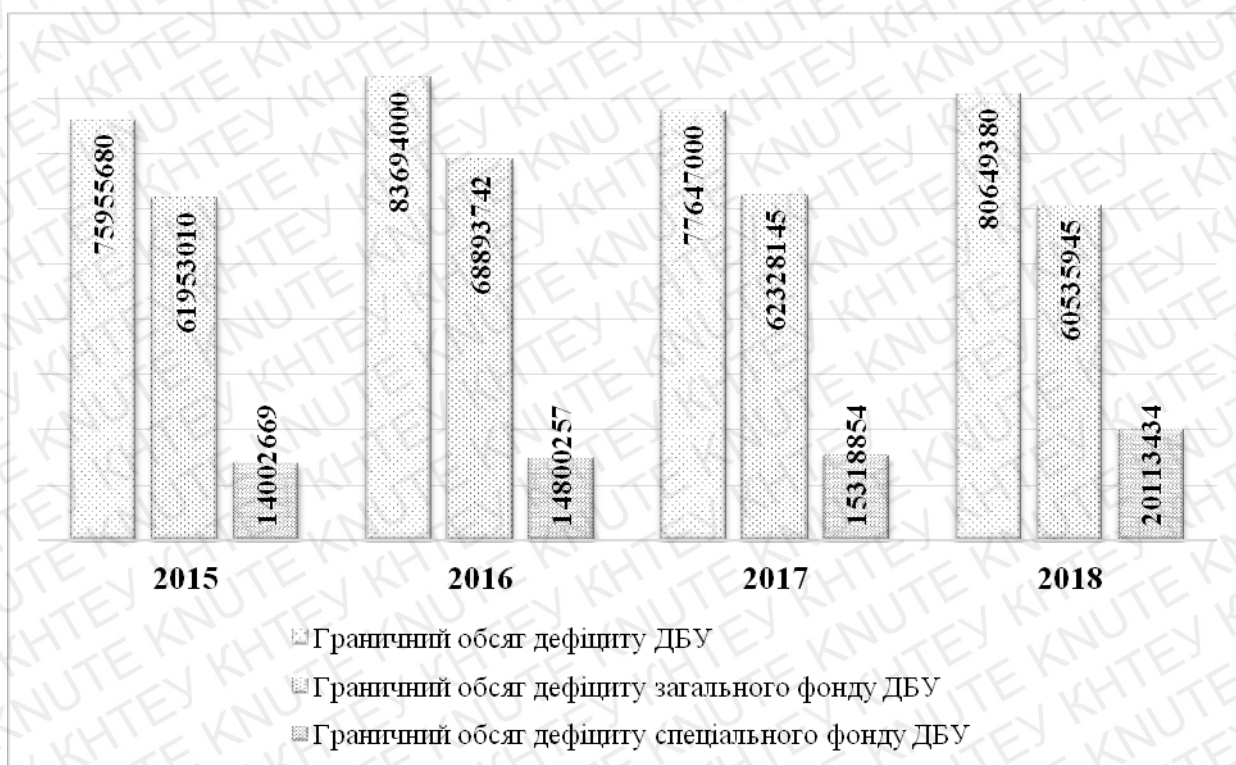
Рис. 2.2. Загальний рейтинг процесу прийняття місцевих бюджетів на 2018 р.

Джерело: складено автором на основі [18]

Найгірша ситуація склалась в м. Харкові, де, всупереч чітким вимогам законодавства, взагалі не був оприлюднений проект бюджету на сайті міської ради, немає в публічному доступі й підтверджень того, що він обговорювався на засіданні профільної депутатської комісії, харківська міська влада не вважає за потрібне проводити громадські “бюджетні” слухання та Харків’яни традиційно обмежені в доступі на засідання сесії, де приймався бюджет. Також недотримання термінів затвердження бюджету було у м. Черкасах та м. Хмельницькому (пізніше 25-го грудня) [18].

Згідно з результатом моніторингу, бюджетний процес на місцевому рівні має цілу низку недоліків: не оприлюднення проектів рішення про бюджет чи недотримання термінів та повноти оприлюднення, недотримання термінів затвердження бюджету, передбачених законодавством, обмеження доступу громадян на сесії місцевих рад та небажання органів влади проводити консультації з громадянами щодо проектів бюджетів. Даний документ не приймається у строки, котрі передбачені законом, та в результаті є закритим процесом, який не передбачає будь-яких відкритих обговорень, роз’яснень щодо формулювання та реалізації державної політики. Крім того у документі відсутня затверджена структура і публікується в довільній формі як Постанова Кабінету Міністрів України [18].

Одна із головних проблем, що виникає при виконанні бюджету – це хронічний дефіцит, який збільшує державний борг та зумовлює необхідність пошуку джерел його фінансування (рис. 2.3). Особливої тенденції до зменшення граничного дефіциту ДБУ не спостерігається, можна навіть зазначити, що з кожним роком обсяг граничного дефіциту Спеціального фонду ДБУ збільшується, а обсяг граничного дефіциту Загального фонду зменшується.

**Рис.2.3 Запланований обсяг дефіциту ДБУ
за 2015-2018 роки, тис. грн**

Джерело: Побудовано автором на основі [2, 3, 4, 5]

Аналізуючи рис.2.3, у 2015 р. річний плановий показник дефіциту державного бюджету зі змінами внесеними розпорядниками бюджетних коштів, становив 75,9 млрд грн., фактично ДБУ був виконаний із дефіцитом у сумі 45,1 млрд. грн. У 2016 р. 83,6 млрд. гривень, а фактично Державний бюджет України був виконаний із дефіцитом у сумі 70,1 млрд гривень, а у 2017 році плановий показник становив 77,6 млрд. грн, а фактично – 47,8 млрд грн [17].

Таким чином, можна констатувати, що при плануванні ДБУ показники завищують, що не дає змогу спрогнозувати фінансовий стан та зробити правильний аналіз.

Постійне зростання державного боргу призводить до підвищення видатків Державного бюджету України на його обслуговування, що не дає змогу розширювати українське виробництво та більше коштів спрямовувати на інновації.

Існує величезна проблема контролю за цільовим виконанням бюджету в Україні. Рахункова палата виконує функцію контролю та інформативну і не може

накласти фінансові санкції, адміністративні стягнення до порушників бюджетного законодавства. Порівняння ступеню виконання видаткової частини ДБУ за 2015-2017 рр. зображено на (рис. 2.4).

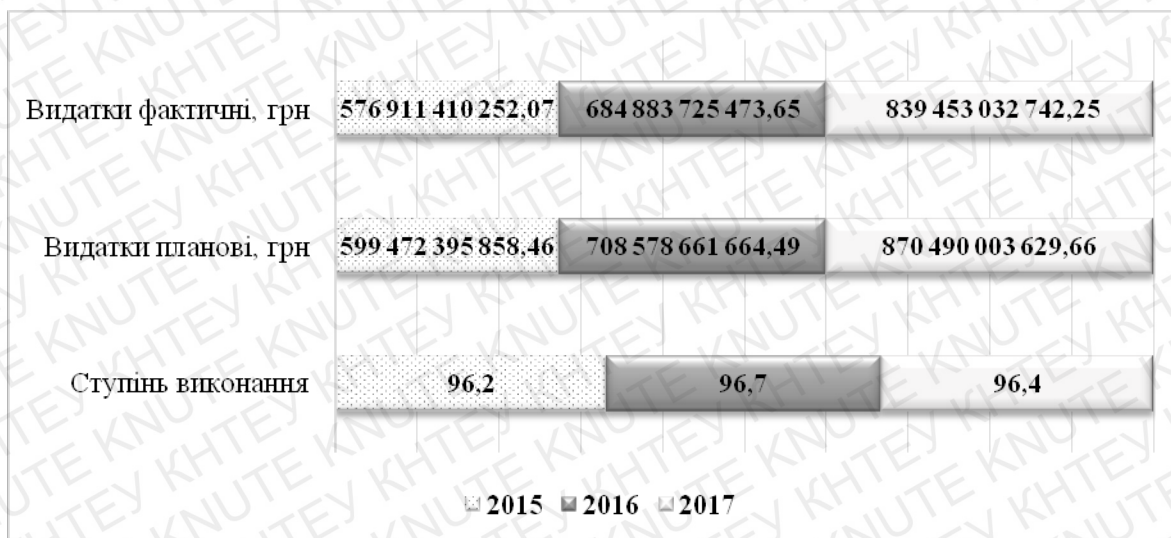

Рис.2.4 Ступінь виконання видаткової частини ДБУ за 2015-2017 рр. %

Джерело: Побудовано авторами на основі [2, 3, 4]

Видатки державного бюджету 2016 р. виконані в сумі 684 млрд грн, або 96,7 % плану. Зокрема, чинниками невиконання плану стали менші від запланованих доходи і надходження в частині фінансування, несвоєчасне прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації закону про державний бюджет, неналежна організація проведення видатків окремими учасниками бюджетного процесу, перерозподіли бюджетних призначень наприкінці року [14].

Стосовно контролю по виконанню ДБУ та дотримання усіх вимог згідно із законами, то дану функцію як було викладено вище, виконує Рахункова палата України. Кількість заходів, проведених Рахунковою палатою за період 2015-2017 рр. та виявлення порушень і недоліків на певну суму, що стосується ДБУ, відображено на рис. 2.5.

Рис.2.5 Кількість виявлених порушень Рахунковою палатою України та кількість проведених заходів за 2015-2017 рр.

Джерело: Побудовано автором на основі [13, 14, 15]

Проблема ступеня виконання видаткової частини стосується не лише Державного бюджету України, а й місцевих бюджетів. Тому, для порівняння обрали м. Львів та м. Київ, щоб відстежити тенденцію на рівні місцевих бюджетів (рис. 2.6).

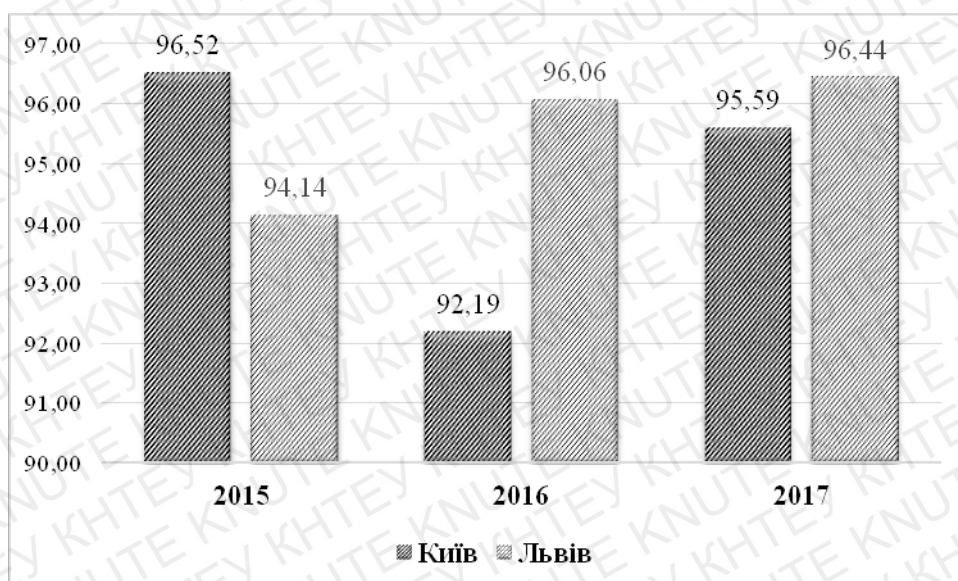

Рис. 2.6 Ступінь виконання видаткової частини бюджетів Києва та Львова за 2015-2017 рр., %

Джерело: побудовано авторами на основі [9, 10, 11]

Проаналізувавши рис.2.6, можна стверджувати, що лише у 2015 р. ступінь виконання видаткової частини столичного бюджету був більший, ніж у м. Львові. Виконання видаткової частини у м. Львові за останні 2 роки є на більш високому рівні, адже у 2016 р. дорівнював 96,06 %, коли у Києві цей показник становив 92,19 %, відповідно у 2017 р. у м. Львові ступінь виконання дорівнював 96,44 %, а у м. Києві 95,59 %. Отже, в одних із найбільших міст України немає 100% виконання видаткової частини. Це говорить про те, що неефективне планування видатків спостерігається, як на державному, так і на місцевому рівнях.

За процедурою Бюджетного кодексу України, планування Державного бюджету України відбувалося на 1 рік, але 31 січня 2018-го року Уряд ухвалив законопроект «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» про середньострокове планування. Ці зміни, зокрема, передбачають:

- запровадження Бюджетної декларації на середньостроковий період;
- оновлення бюджетного календаря;
- розширення бюджетних правил;
- узгодження стратегічного та бюджетного планування.

Дане нововведення дасть змогу планувати бюджет країни ефективніше і розподіляти кошти набагато напрямів, але перед цим необхідно провести детальний аналіз.

З року в рік спостерігається значне збільшення видатків на загальнодержавні функції, що набагато більше ніж для порівняння на економічну діяльність, освіту, оборону, охорону здоров'я. Питома вага без урахування міжбюджетних трансфертів для порівняння наведена на (рис. 2.7).

З наведеного рис. 2.7 видно, що за функціональною класифікацією видатків без урахування міжбюджетних трансфертів спостерігається не рівномірний розподіл бюджетних коштів, особливо на загальнодержавні функції.

Рис.2.7 Питома вага видатків за 2015-2017 рр., %

Джерело: побудовано та розраховано автором на основі [9, 10, 11]

Тобто, кошти ДБУ виділені на загальнодержавні функції дорівнюють коштам, виділеним на соціальний захист та соціальне забезпечення населення, що на нашу думку не припустимо та не доцільно. Адже у видатках на загальнодержавні функції велику частку займає обслуговування боргу. Кардинальних змін щодо збільшення виділення коштів на освіту, охорону здоров'я та економічну діяльність не відбувається, не дивлячись на те, що бюджет України – соціально орієнтований та спрямований на економічне покращення. Необхідно суттєво змінити спосіб розподілу бюджетних коштів. Найменша частка видатків спостерігається у житловому господарстві – 0,003 – 0,005 % та охороні навколишнього природного середовища – 0,8 – 1 %.

Недофінансованість ДБУ викликає негативні наслідки, такі як несприятливий інвестиційний клімат та меншу кількість запозичень.

Також на теперішній час в Україні існує вкрай низька інституціональна довіра до держави. Дане явище спостерігається на територіальному рівні, де зв'язки між державою територіальними громадами набагато сильніші.

Отже, бюджетний процес в Україні має низку недоліків, але з року в рік він повинен удосконалюватися і показувати позитивні зрушення. Адже правильно побудований бюджетний процес з врахуванням усіх прогалин в минулому може стати дієвим інструментом зростання соціально-економічного становища України.

2.3 Співвідношення сучасного стану фінансово-бюджетної політики та макроекономічного середовища України

Дії фінансово-бюджетної політики відображають макроекономічне середовище (стан показників) країни, адже саме вони є результатом будь-яких змін, нововведень, перетворень і кінцевим показником ефективної чи неефективної фінансово-бюджетної політики.

Зміни до Податкового, Митного кодексів, введення чи скасування нових податків, зміна ставки та бази оподаткування несе за собою зміну податкових та неподаткових надходжень до ДБУ та в цілому доходів.

Зміну обсягу податкових і неподаткових надходжень відображено на рис. 2.8.

Аналізуючи рис.2.8, можна зробити висновок, що найбільша частка податкових надходжень у доходах ДБУ спостерігається у 2016 р., а неподаткових надходжень у 2015 р. Також видно, що з кожним роком податкові надходження до ДБУ зростають. Таке збільшення говорить про те, що податкова культура населення має тенденцію до покращення.

Рис. 2.8 Питома вага (%) та загальна сума (грн) податкових і неподаткових надходжень за 2015-2017 рр.

Джерело: побудовано та розраховано автором на основі [9, 10, 11]

Сьогодні в Україні діє Постанова КМУ «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2018-2020 роки», де чітко перераховані основні макропоказники економічного і соціального розвитку України на 2018 рік за 3 сценаріями (статус-кво або ще так званий реалістичний, оптимістичний та песимістичний). Найчастіше дії уряди та досягнення показників відбуваються за реалістичним сценарієм. Для визначення взаємозв'язку проаналізуємо наступні показники (рис. 2.8-2.12):

- Індекс інфляції та обсяг прямих інвестицій в Україну;
- Рівень безробіття та реальний ВВП (у цінах минулого року);
- Обсяг експорту, імпорту та сальдо торговельного балансу (обсяг експорту мінус обсяг імпорту);
- Диференціація життєвого рівня населення

Одним із індикаторів макроекономічного стану країни виступає інфляція та приплив інвестицій в країну. Для початку розглянемо зміну індексу інфляції з попереднім роком та прямих іноземних інвестицій в Україну. Дані відображено на

рис. 2.8 та рис. 2.9. Для того, щоб описати сучасний стан, здійснили аналіз однакових порівнювальних періодів – 30.06.2016 - 30.06.2018 рр. Дані з урахування суми I-го та II-го кварталів.

Порівнявши зміни, можна зробити висновок, що при зменшенні індексу інфляції зменшується обсяг прямих іноземних інвестицій.

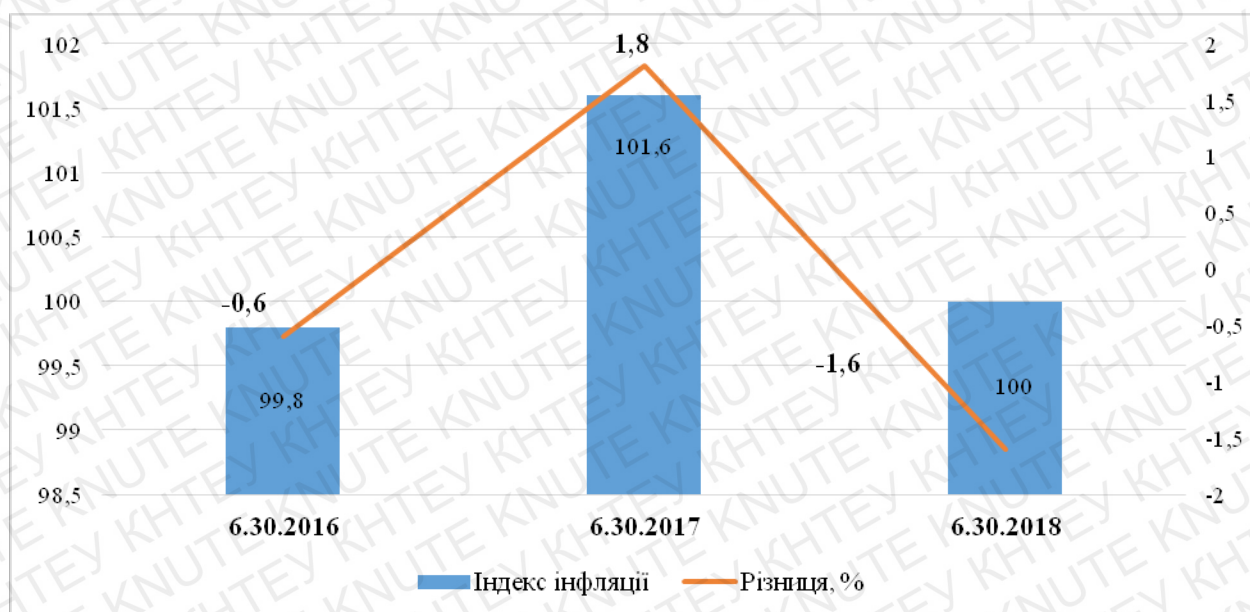

Рис. 2.8 Зміна індексу інфляції за 30.06.2016-30.06.2018, %

Джерело: Побудовано авторами на основі [17]

Взаємозв'язок існує, у 2017 р., а саме станом на 30.06.2017 р. – прослідковуємо збільшення індекса інфляції на 1,8% і зменшення обсягу прямих іноземних інвестицій на 29,7 % у порівнянні з минулим періодом. Згідно з рис. 2.9 за перше півріччя 2018 р. відбулися ще менші зміни обсягу прямих іноземних інвестицій на 25,2 % у порівнянні з минулим періодом навіть при зменшенні інфляції на 1,6 %. Отже, зміна індексу інфляції прямо впливає на зміну припливу прямих іноземних інвестицій в Україну.

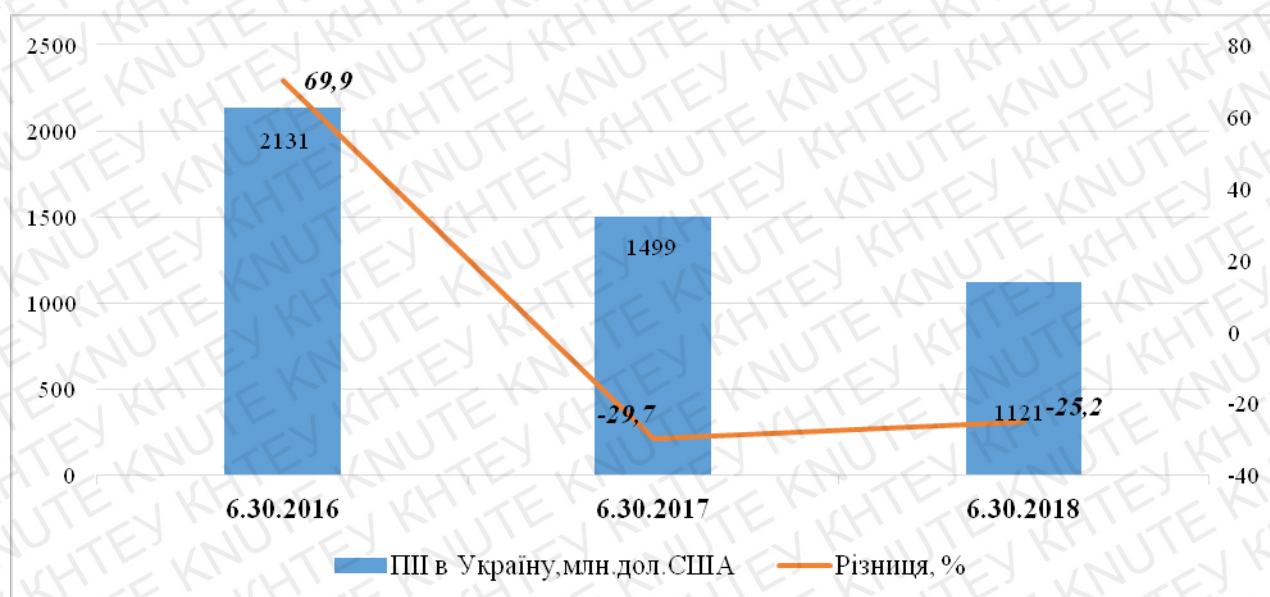

Рис. 2.9 Зміна прямих іноземних інвестицій за 30.06.2016-30.06.2018, %

Джерело: побудовано автором на основі [46]

Існують ефекти які, на відміну від підвищення адміністративно регульованих цін і тарифів, мають більший вплив: - внутрішній попит, у тому числі за рахунок зростання заробітних плат і переказів від трудових мігрантів; - зниження інтересу інвесторів до українських суверенних зобов'язань унаслідок глобальної тенденції виходу інвесторів з активів країн, що розвиваються, та відтермінування отримання фінансування за програмою співпраці з МВФ; - інфляційні очікування, які продовжують перевищувати інфляційні цілі Національного банку [12].

Реальний ВВП – це як правило обсяг виробництва у базових незмінних цінах. На ВВП одним із факторів впливу вважається рівень безробіття, адже чим менше рівень безробіття, тим більше зайняті робочі місця, котрі зможуть наростити обсяг виробництва. Даний взаємозв'язок зображено на (рис. 2.10).

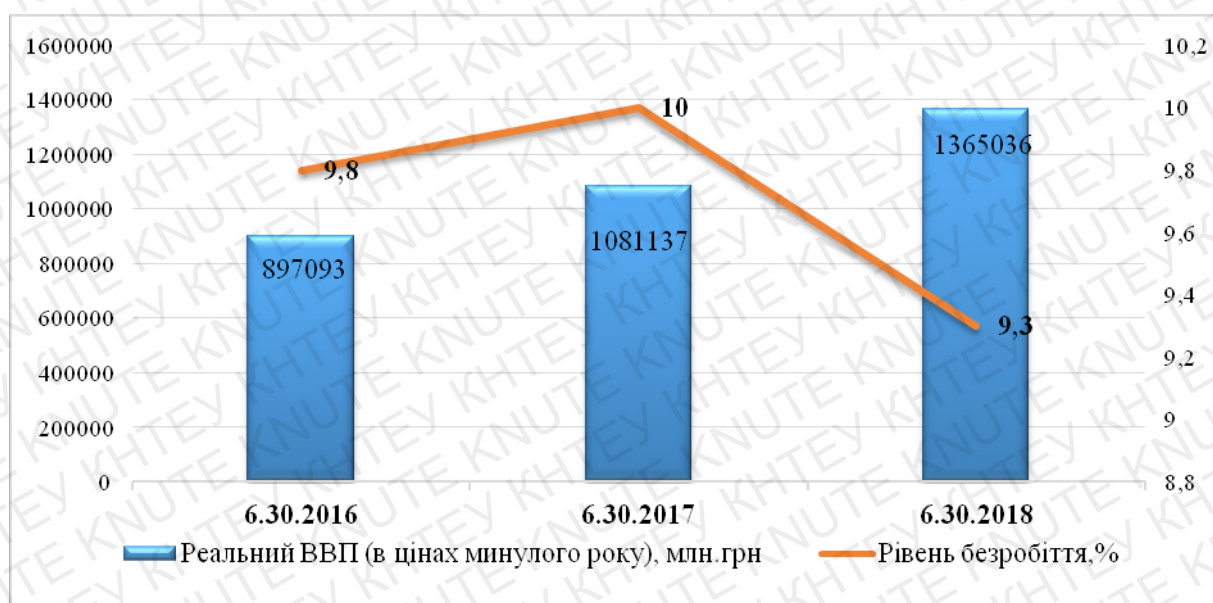

Рис. 2.10 Взаємозв'язок реального ВВП (млн. грн) та рівня безробіття, (%) за 30.06.2016 – 30.06.2018 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [28]

Рівень безробіття починає зменшуватися і реальний ВВП збільшується. Особливі зміни відбулись за період 30.06.2018 р., де рівень безробіття у порівнянні з минулим періодом зменшився аж на 0,7% в той час, як реальний ВВП збільшився на 283899 млн. грн.

Наступні показники, котрі показують макроекономічний стан України – це імпорт та експорт товарів і послуг, а також сальдо платіжного балансу. Зміна цих показників відображена на (рис. 2.11). Аналіз проводили за товарною структурою зовнішньої торгівлі в таких періодах: 2015 – 2017 рр. та 30.06.2017 – 30.06.2018 рр., щоб зробити висновки у реальному часі.

Аналіз рис. 2.11 показав, що Україна – імпоротно-залежна держава, адже імпорт переважає над експортом. Найбільший обсяг експорту 43264736 тис. дол. США у 2017 р. та найменший обсяг імпорту 37516443 тис. дол. США у 2015-му році.

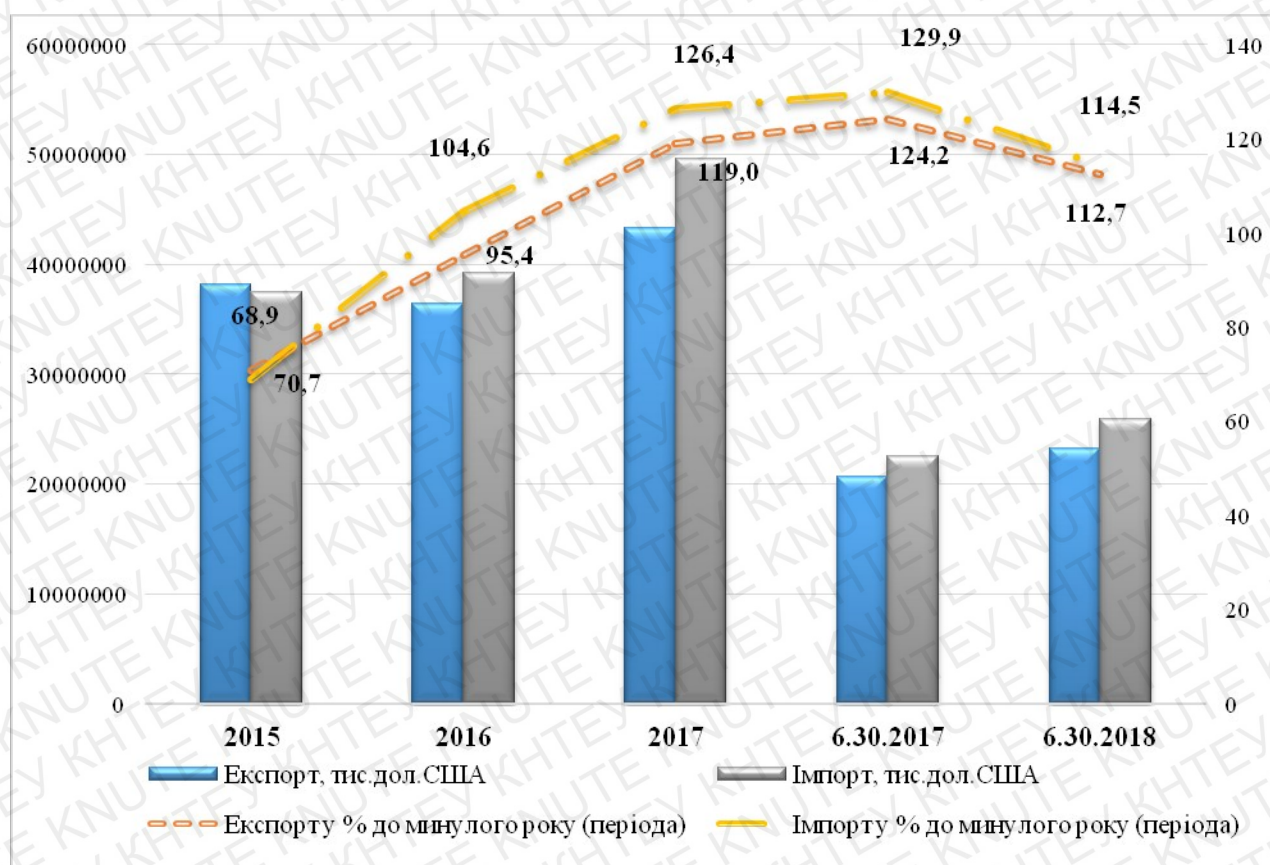

Рис. 2.11 Зміна експорту та імпорту товарів за 2015-2018 (%)

Джерело: побудовано автором на основі [28]

Якщо порівнювати I півріччя 2017 та 2018 років, то експорт збільшився на 12,7%, а імпорт збільшився на 14,5% у порівнянні з минулим періодом, що на нашу думку є негативним явищем і призведе до від'ємного значення платіжного балансу.

Основним ринком збуту української сільськогосподарської продукції залишається ринок Азії, котрий дещо зменшив частку в структурі українського експорту у 2017 до 45%, з 48% у 2016 р. Основними країнами-партнерами з Азії у 2017 р. виступали – Індія, Туреччина і Китай. На другому місці – країни ЄС, з часткою в 32%, де головними партнерами є Нідерланди, Іспанія і Італія. Трійку лідерів закривають країни Африки, котрі в свою чергу займають 14%. Основними партнерами з Африки є Єгипет, Туніс і Марокко. Високу позицію в аграрному експорті займає соняшникова олія, обсяг її реалізації за січень-червень 2018 р. склав 2,2 млрд дол. США. Україна вже декілька років поспіль є світовим лідером з виробництва і експорту соняшникової олії. Решту ключових позицій займають

зернові культури (кукурудза, пшениця, ячмінь), а також олійні (соеві боби) і продукти переробки олійних (макуха соняшникова) [45].

Починаючи з 2016 р. спостерігається нарощення імпорتنих закупок Україною, як всієї продукції так і агропродовольчої. У 2017 р. імпорт продукції АПК зріс на 10,5% порівняно з 2016 і досяг 4,3 млрд дол. США. За перші 6 місяців 2018 р. загальний імпорт становив 25,7 млрд дол. США, що на 4% менше в порівнянні з аналогічним періодом минулого року. В той час імпорт агропродовольчої продукції за цей період зріс на 20% і становив 2,4 млрд дол. США. Серед аграрного імпорту України першу позицію займає насіння соняшнику, за січень-червень 2018 р. об'єм закупівель склав 213,3 млн дол. США. На другому місці знаходиться риба морожена (159,9 млн дол. США), а на третьому – кукурудза (108,6 млн дол. США). Замикає Топ-10 продуктів аграрного імпорту олія пальмова, обсяг імпорту за першу половину 2018 року становив 75,4 млн дол. США. Частка топ-10 продуктів агропродовольчого імпорту України становить 47%.

**Рис. 2.12 Сальдо торговельного балансу України
за 2015-2017 рр., тис. дол. США**

Джерело: побудовано авторами на основі [28]

Для остаточного аналізу необхідно порівняти сальдо торговельного балансу за 2015 - 2017 роки (рис. 2.12). Даний рисунок підтверджує, що сальдо торговельного балансу (експорт товарів мінус імпорт товарів) було додатного

значення лише у 2015 р. - 610706,7 тис дол США . Збільшення негативного сальдо може спричинити хаос у зовнішньоекономічних операціях України.

Слід перейти до структури зовнішньої торгівлі послугами (експорту та імпорту послуг) і порівняти показники (рис. 2.13).

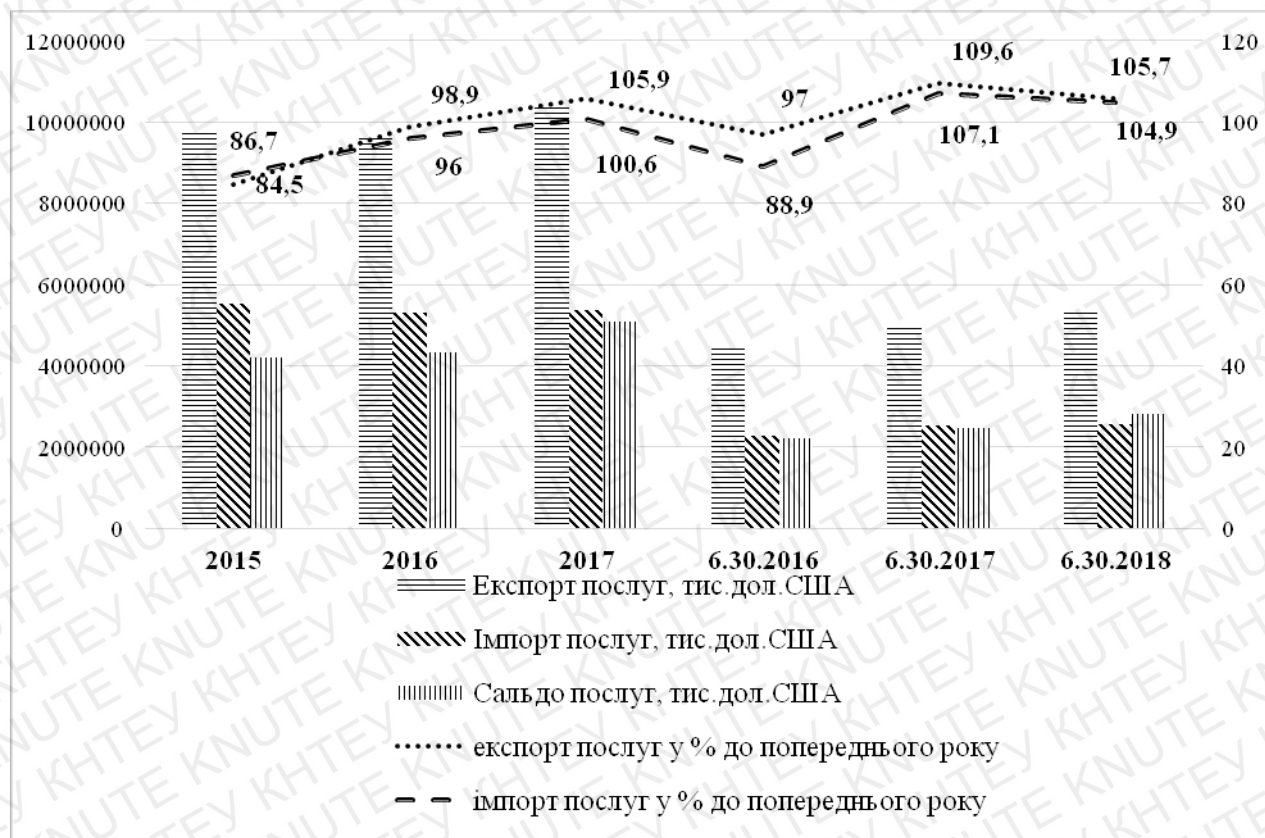

Рис. 2.13 Зміна експорту та імпорту послуг за 2015-2018 рр., %

Джерело: побудовано та розраховано автором на основі [28]

Сальдо зовнішньої торгівлі послугами має додатне значення, тобто це говорить про те, що Україна надає більше послуг, ніж отримує. Найбільший експорт послуг спостерігається у 2017 р., що на 5,9% більше ніж у 2016-му р. Але за I півріччя 2018 р. імпорт збільшився ніж у минулих порівнювальних періодах, хоча і експорт послуг росте з кожним періодом.

Одними з важливих показників соціально-економічного розвитку країни можна вважати прожитковий мінімум та мінімальну заробітну плату, але яка саме чисельність населення має нижчі доходи законодавчо встановленого прожиткового мінімуму та фактичного прожиткового мінімуму, зображено на (рис. 2.14). Для довідки: на (рис. 2.15) зображено середньорічний розмір

законодавчо встановленого прожиткового мінімуму (у середньому на одну особу в місяць, грн) та середньорічний розмір фактичного прожиткового мінімуму (у середньому на одну особу в місяць, грн).

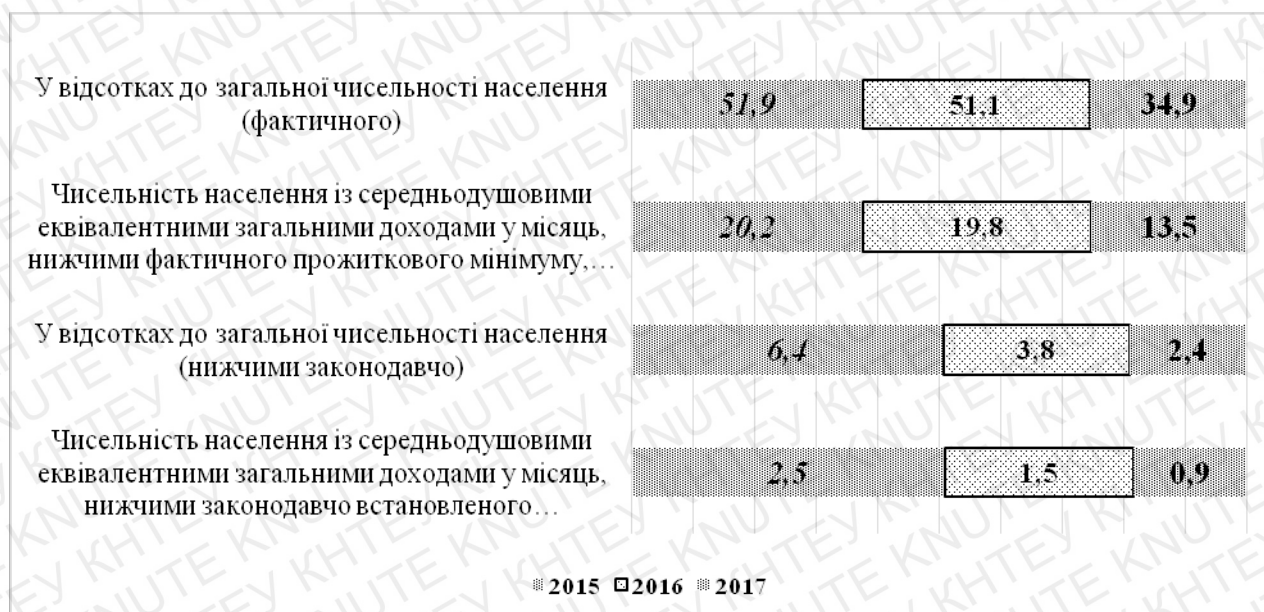

Рис. 2.14 Зміна середньодушового доходу нижчими за законодавчо встановлені норми та фактичним станом, % та млн. осіб

Джерело: побудовано автором на основі [28]

Отже, чисельність населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими законодавчо встановленого прожиткового мінімуму з кожним роком зменшується, так само як і з доходами нижчими фактичного прожиткового мінімуму, що є позитивним фактором. Далі необхідно проаналізувати зміну фактичного та законодавчо закріпленого прожиткового мінімуму.

Середньорічний розмір законодавчо встановленого та фактичного прожиткового мінімуму має тенденцію до збільшення.

З рис. 2.15 видно, що середньорічний розмір фактичного прожиткового мінімуму майже в два рази більший за середньорічний розмір законодавчо закріпленого мінімуму.

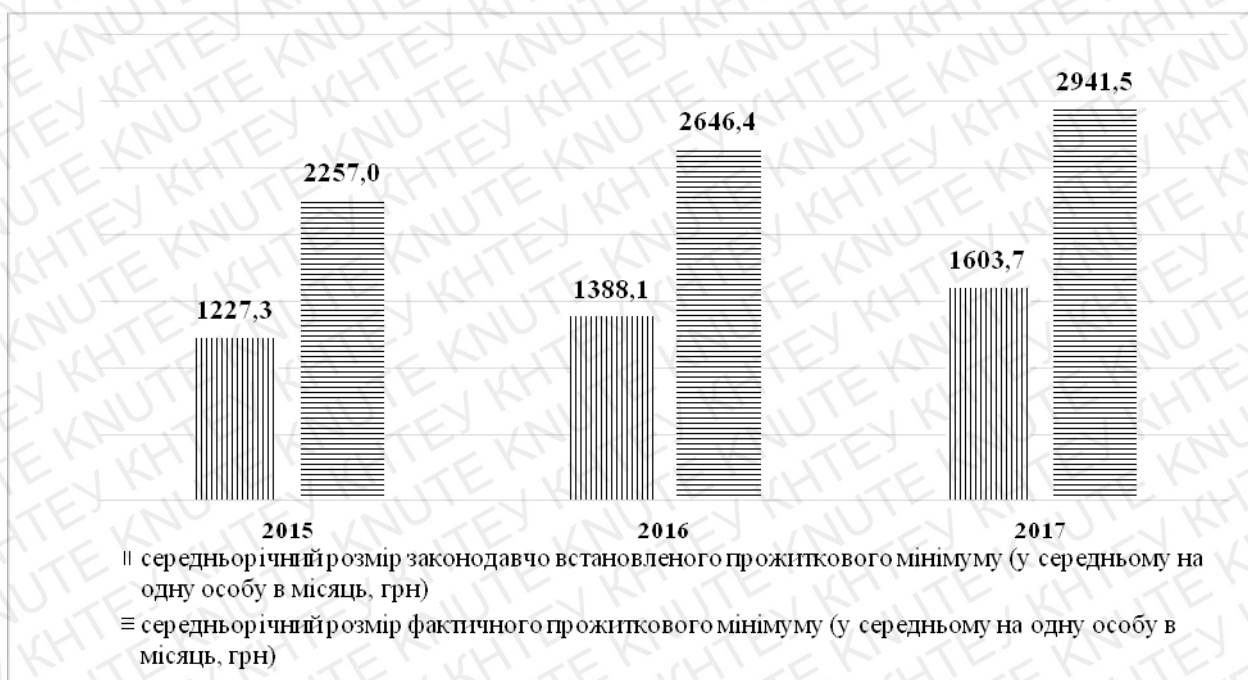

Рис. 2.15 Зміни середньорічного розміру законодавчо встановленого та фактичного прожиткового мінімуму за 2015-2017 рр., грн

Джерело: побудовано автором на основі [28]

Дана різниця є дуже негативним явищем. Це говорить про те, що ці показники необхідно прирівняти, тобто збільшити прожитковий мінімум.

Далі необхідно проаналізувати мінімальну заробітну плату, адже вона являється одним із індикаторів макроекономічного середовища України (рис. 2.16).

Отже, як відображено на рис. 2.16 мінімальна заробітна плата з кожним періодом зростає, максимальне підвищення відбулось 30.06.2017 року, аж на 120,69%, тоді і середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності збільшилась. Дане підвищення мінімальної заробітної плати сприяє збільшенню податкових надходжень до Державного бюджету України. На даному етапі уряд планує збільшити з 2019 р. розмір мінімальної заробітної плати.

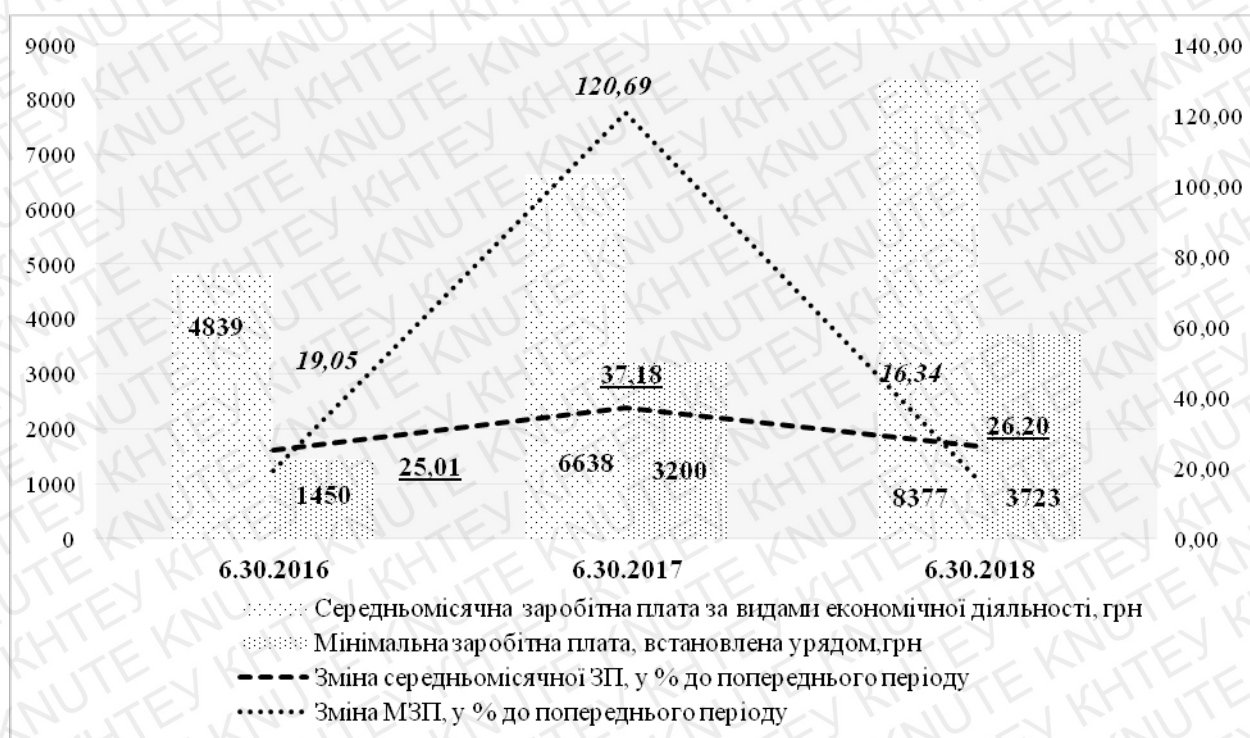

Рис. 2.16 Розмір середньомісячної зарплати, МЗП (грн), зміна (%) за 30.06.2016-30.06.2018 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [28]

З рис.2.16 видно розрив між середньомісячної заробітною платою за видами економічної діяльності та мінімальною заробітною платою, що вважається негативним явищем.

Основна мета законодавчого встановлення мінімальної заробітної плати – забезпечення достатнього життєвого рівня, причому запровадження й підвищення рівня мінімальної заробітної плати є більш продуктивним методом боротьби з бідністю, аніж різнопланові форми соціальної допомоги. Мінімальна заробітна плата є засобом захисту найманих працівників від не виправдано низької заробітної плати, підтримує стратегічну лінію на підвищення її розміру до рівня, який забезпечує розширене відтворення робочої сили, професійну працездатність та розвиток людського капіталу. Але наразі, законодавчо закріплена сума мінімальної заробітної плати є вкрай низькою.

Згідно із зарубіжним досвідом, то в деяких країнах діє так званий субмінімум зарплати. Він стосується окремих соціальних груп – молоді, учнів, які не мають досвіду роботи. Крім того, у Бельгії, США, Греції мінімальна зарплата

поширюється лише на приватний сектор економіки. Стосовно прожиткового мінімуму, то суттєвого збільшення не спостерігається. У США місячний прожитковий мінімум становить близько 700 доларів, а мінімальна зарплата – 1 230 доларів на місяць. При цьому в країнах Європи найнижча мінімальна зарплата – у Болгарії (92 євро), а найвища – у Люксембурзі (1 570 євро). У Німеччині прожитковий мінімум встановлено приблизно на рівні 760 євро за мінімальної зарплати 1 200 євро. У Португалії мінімальна зарплата дорівнює 700 євро, але щомісячний прожитковий мінімум такий самий або навіть вищий, ніж у Німеччині [41].

У Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» прописано, що Україна має стати державою з сильною економікою та з передовими інноваціями. Для цього, передусім, необхідно відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання економіки екологічно невиснажливим способом, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову систему [6].

Отже, проаналізувавши співвідношення сучасного стану фінансово-бюджетної політики та макроекономічного середовища України можна стверджувати, що фінансово-бюджетна політика прямо впливає на макроекономічне середовище. Кожна неправильна мета, дія тощо одразу проявляється на зміні макроекономічних показників, як в негативну, так і в позитивну сторону. Зробивши аналіз, видно мінімальне зрушення усіх показників в кращу сторону, це говорить про те, що фундамент закладено і якщо усі показники будуть відповідними до основних документів фінансово-бюджетної політики, то через деякий час соціально-економічне становище України покращиться.

РОЗДІЛ 3 Шляхи оптимізації фінансово – бюджетної політики в Україні

3.1 Напрями удосконалення фінансово-бюджетної політики

Реалізація фінансово-бюджетної політики України відбувається через низку заходів, котрі в свою чергу втілюються через фінансову, бюджетну системи, фінансове право, механізм з метою виконання своїх функцій. Реалізація положень концепцій соціально-економічного розвитку держави здійснюється через норми фінансового права та елементів фінансової, бюджетної системи. Якщо відсутня реалізація концепцій соціально-економічного розвитку держави, то це свідчить про відсутність дієвої фінансово-бюджетної політики.

Однією з найголовніших проблем фінансово-бюджетної політики є забезпечення конкурентоспроможності економіки країни. Для того, щоб економіка України була конкурентоспроможною необхідно оновити модель фінансово-бюджетного розвитку. На даний момент укладені нові постанови («Про основні засади грошово-кредитної політики на 2016-2020 роки», стратегія сталого розвитку «Україна 2020» і т.д.), в яких прописані дії, заходи та за допомогою яких методів необхідно досягнути зазначених показників.

Формування ефективного механізму фінансового регулювання є актуальним та взаємопов'язаним із розширенням функцій, необхідність виконання яких постає перед державою. Співвідношення між складовими архітектури фінансової системи формуються з урахуванням державних та ринкових методів впливу на соціально-економічні процеси. Розробка заходів у сфері фіскальної та монетарної політики, регулювання фінансового ринку має враховувати стадії економічного циклу, сприяти активізації основних факторів економічного зростання, до яких належить технологічність економіки, рівень розвитку людського потенціалу, інтегрованості вітчизняної економіки у світовий простір. Важливим є покращення інституційного середовища, яке характеризує якість взаємодії економічних суб'єктів, ступінь впливу державного фінансового регулювання, що створює умови для розвитку економіки та соціальної сфери [39].

Так як фінансова політика містить у собі ще значну кількість політик, то ми хочемо зазначити шляхи покращення цих складових.

Проведенню ефективної фінансової політики значною мірою шкодить непослідовність у реформуванні податкової системи, її нестабільність. Перші кроки реформування податкової системи зроблені. Але назвати їх вдалими навряд чи можна. Робота з формування податкової політики ще попереду, її необхідно завершити якомога швидше [42].

За допомогою правильної податкової політики, де податкові надходження збільшуються з кожним роком відбувається формування Державного бюджету України. Податки – це бюджетоутворююча складова. Велику роль відіграє контроль за сплатою податків задля ще більшого наповнення державної скарбниці. На теперішній час контрольними заходами займається Державна фіскальна служба. На кожен рік складається графік документальних, камеральних перевірок підприємств, ми вважаємо це недоцільним, адже даний підхід дозволяє підготувати «правильні» звіти, що за собою несе приховування доходів, а в майбутньому збільшення рівня тіньової економіки. Тому необхідно додати зміни у законодавство, де буде прописана можливість проведення позапланової та неочікуваної податкової перевірки. Також необхідно змінити відношення до податкових боржників, адже дуже часто – це велетенські підприємства України. Ці підприємства або установи вважається «обслуговувачами» населення та бізнесом урядовців, то прослідковується мала кількість санкцій висунута державою. Також в Україні діє спрощена система оподаткування (ФОП 1-4 груп), але законодавство побудовано так, за допомогою цієї системи збільшується рівень тіньової економіки. Особливо це спостерігається у закладах харчування та торговельних центрах. Специфіка полягає у тому, що вони оформлюють найману робочу силу, як фізичних осіб підприємців і цим самим зменшують собі податкові зобов'язання перед державою. Тому, на нашу думку, необхідно удосконалити законодавство та проводити перевірки перед реєстрацією фізичної особи підприємця.

Податкова політика має спрямовуватися на розв'язання таких двох взаємопов'язаних завдань, як забезпечення збалансованості бюджету і поживлення ділової активності, підтримки виробництва. Поряд з цим загальний рівень оподаткування, розміри ставок податків, кількість видів і база для нарахування податків мають бути стабільними не тільки протягом бюджетного року, а й періоду реформування економіки. Необхідно здійснювати стимулювання підприємницької та інвестиційної діяльності у сферах, передбачених програмами структурної перебудови і промислової політики. Одночасно не допускати надання пільг у процесі оподаткування окремим суб'єктам підприємницької діяльності [42].

Грошово-кредитна політика є однією із складових фінансової політики та формує, контролює індекс інфляції, попит і пропозицію грошей, облікову ставку тощо.

Реалізація грошово-кредитної політики в середньостроковій перспективі має ґрунтуватися на принципах забезпечення цінової стабільності, поглиблення координації із бюджетно-податковою політикою країни, підвищення дієвості політики щодо встановлення валютного курсу використовуючи ринкові методи регулювання, забезпечення належного рівня прозорості діяльності грошово-кредитного регулятора перед суспільством. Поступове та обґрунтоване зростання показника монетизації економіки в середньостроковій перспективі є одним з необхідних заходів активізації ділової активності; щодо сприяння розвитку внутрішнього фінансового ринку та посилення рівня його ліквідності; створення умов для залучення інвестицій. Пріоритетним напрямом валютної політики є поступове підвищення гнучкості курсоутворення, що надасть можливість зменшити участь центрального банку в операціях на внутрішньому валютному ринку та відповідно знизити вплив зазначених операцій на формування грошової пропозиції [44].

Згідно з проведеним вище аналізом стосовно бюджетного процесу, який формує фінансово-бюджетну політику, то необхідно терміново удосконалювати підхід. Адже, якщо брати до уваги формування Державного бюджету України та

саме фінансове планування, яке відбувається згори-вниз, на нашу думку, доцільно буде змінити даний принцип. А саме залучити висококваліфікованих спеціалістів «з народу», котрі будуть проводити дослідження, робити прогнози та планувати бюджети міста, місцевості, села тощо в залежності від потреби їхньої територіальної одиниці. Необхідно проводити переатестацію кадрів з апарату управління, на зразок «ЗНО для високослужбовців», тому що багато посад займають спеціалісти широкого профілю. Тобто потрібно змінити підбір кадрів без корупційної складової. Якщо даний крок буде досягнуто, то високі посади зможуть займати «люди з народу», котрі мають фінансово-економічну спеціалізацію. Ще одне нововведення, яке може бути ефективним – це зменшення заробітної плати державним службовцям, а підвищення повинне супроводжуватися ефективними діями, впровадженням для соціально-економічного становища України.

Вагомим інструментом впливу держави на соціально-економічні процеси є бюджетне регулювання у сфері видаткової частини бюджету, механізм впливу видатків бюджету на обсяг сукупного попиту та пропозиції передбачає доцільність їх збільшення у період економічного спаду та відповідно зменшення у період стійкого економічного зростання. Водночас важливим є формування оптимальної структури видаткової частини бюджету, яка була б достатньою для виконання основних функцій держави у сфері соціального захисту, національної оборони, забезпеченні громадського порядку, охорони здоров'я, освіти а також створювала відповідні можливості дієвого впливу державних фінансових інститутів на економічну систему [61].

Боргова політика України потребує кардинальних змін, адже з року в рік збільшується кількість позик, зростає внутрішній і зовнішній державний борг, в тому числі обслуговування і сплата відсотків по позиках і кредитах.

Розробка ефективних форм і методів зниження боргового навантаження має надзвичайно важливе значення для стабілізації загальноекономічної ситуації в Україні та удосконалення фінансової політики держави. Для посилення стимулюючого впливу держави на соціально-економічний розвиток з

використанням бюджетних механізмів та пом'якшення проблеми обслуговування зовнішнього боргу Уряд повинен відмовитися від обслуговування внутрішньої заборгованості Національному банку на ринкових умовах і провести її довгострокову безпроцентну реструктуризацію [42].

Вважаємо, що фінансовий ринок – одна із найважливіших складових фінансової системи держави, яка повинна успішно функціонувати і розвиватися, тому що він відображає як саме фінансова система може пристосуватися до змін в економіко-політичному житті держави, а також до процесів, котрі відбуваються за межами. Вкрай недосконало та майже не розвинений і фондовий ринок України, котрий регламентується малою кількістю нормативно-правових актів. Відсутність активних торгів на фондових біржах, малий попит на похідні фінансові інструменти, мала кількість ІСІ, КУА – все це про Україну. Також слід зачепити і стан страхової діяльності. Прослідковується значне відставання приведення страхової діяльності до міжнародних стандартів.

Для того, щоб фінансовий та фондовий ринки запрацювали, необхідні зрушення в економічному стані та підкріплення нової системи регулювання, шляхом законодавчих нововведень та використання зарубіжного досвіду.

Після проведених досліджень, було виявлено, що Україна залежна від імпорту. Дуже важливим є те, що експортується лише сировина за вкрай низькою ціною, що є позитивним для зарубіжних країн, але не для української економіки. Було б набагато ефективніше експортувати не сировину, а готові продукти, які б були дорожчими. На даному етапі імпортуються в Україну ті товари, які ми експортуємо, але зарубіжні, що є вкрай не логічним. Адже, якщо підтримувати вітчизняного виробника та вкладати кошти у розвиток національних продуктів, послуг, то в майбутньому це може викликати довіру населення і бажання купувати національні продукти, а й разом збільшувати дохідність державних підприємств. Але інвестиційна політика України має багато недоліків і її зміст та ефективність необхідно переглянути для того, щоб відновити інвестиційну привабливість та конкурентоспроможність економіки.

Необхідно здійснювати стимулювання підприємницької та інвестиційної діяльності у сферах, передбачених програмами структурної перебудови і промислової політики. Одночасно не допускати надання пільг у процесі оподаткування окремим суб'єктам підприємницької діяльності.

Практика розвитку фінансових відносин ще раз підтверджує і вимагає:

- по-перше, формувати Державний бюджет України і Державну програму соціально-економічного суспільно-економічного розвитку і в контексті загальнодержавної фінансово-економічної політики;
- по-друге, досконалого аналізу та оцінки соціально-економічного стану регіонів і держави та розробки реальних макроекономічних показників розвитку на плановий рік і перспективу;
- по-третє, виконання Державного бюджету і державної програми соціально-економічного розвитку має проходити у руслі єдиних підходів, цілісного механізму, ефективних норм і методів організації фінансово-економічних відносин;
- по-четверте, додержання загальних принципів економічного розвитку, і насамперед, принципу формування і виконання доходів бюджету за рахунок платежів, які активно і ефективно впливають на виробництво, виконання показників економічного розвитку, а не шляхом розширення кількості податків та зборів, як сьогодні відбувається.
- по-п'яте, проведення належного, своєчасного контролю та піднесення рівня відповідальності за стан виконання доходів бюджету та показників соціально-економічного розвитку регіонів, міністерств (відомств), держав в цілому [44].

3.2 Світовий досвід формування і реалізації фінансово-бюджетної політики

Протягом останніх періодів постає значне питання щодо створення та впровадження нових методів, принципів та механізмів у фінансово-бюджетну

політику України з урахування світового досвіду. Так, як на даний момент наявне бажання вступу України в Європейський Союз, то слід виділити фінансову політику, яка характерна для Європейського Союзу.

Фінансова політика в Європейському Союзі складається з двох нерівних частин: з одного боку, загальна європейська бюджетна політика в частині Спільного бюджету ЄС, а з іншого – сукупність національних бюджетних політик країн ЄС [57].

Основні напрями фінансової політики в ЄС – це формування дохідної частини бюджету, виконання бюджетних зобов'язань та управління показниками державного дефіциту і державного боргу. Тобто досягнення циклічної збалансованості бюджетів, запобігання надлишкових бюджетних витрат, контроль обсягу державного боргу. Будь-яка політика повинна бути ефективною. Для того, щоб визначити, на скільки бюджетна політика є ефективною, використовують наступні показники:

- показники збирання податків і виконання бюджетних зобов'язань;
- динаміка ВВП;
- норма безробіття;
- співвідношення зростання доходів і витрат;
- частка ресурсів, що виділяються на підтримку реального сектора економіки;
- величина державного дефіциту, державного боргу.

В Європейському Союзі існує так званий Спільний бюджет, котрий складають на основі таких принципів:

- принцип єдності (всі витрати і доходи зведені в одному документі);
- принцип універсальності (всі витрати чітко розписані за статтями бюджету);
- принцип щорічності (операції розраховані на декілька років та поділяються на стадії відповідно бюджетним рокам);
- принцип рівноваги (бездефіцитність бюджету, для його поповнення заборонено вдаватися до позик);

- принцип специфікації (витрати розписані на чіткі завдання, щоб гарантувати чітке цільове використання коштів) [57].

Багаторічна фінансова програма 2014- 2020 рр. містить узгоджені «стелі» (ceilings) за різними категоріями витрат і в бюджеті в цілому. Кожна Багаторічна фінансова програма супроводжується міжінституційним консенсусом, згідно з яким ЄК, Європейська Рада та ЄП зобов'язуються дотримуватися встановлених меж витрачання коштів. Поточний рівень витрат встановлює щорічний бюджет, що має відповідати основним положенням Багаторічної фінансової програми. Цей бюджет повинен бути прийнятий відповідно до встановленої процедури¹¹. Загальний бюджет розробляють і приймають з 1 вересня до 31 грудня попереднього року [57].

Статті бюджетного кошторису бюджету ЄС відображено у Табл. 3.1

Таблиця 3.1

Порівняння статей бюджетного кошторису бюджету ЄС, млрд євро

Стаття	2007-2013 рр.	2014-2020 рр.
Глобальна Європа	58,7	56,8
Безпека та громадянство	15,7	12,4
Адміністративні витрати	61,6	56,5
Сталий розвиток: природні ресурси	420,7	373,2
Витрати на економічне, соціальне і територіальне згуртування	401,2	325,3
Підвищення конкурентоспроможності, сталого зростання та створення нових робочих місць	91,5	125,6
Фінансування різних програм надання допомоги малому та середньому бізнесу	70	140
Горизонт-2020	56	80

Джерело: розроблено на основі [57]

Велику роль у ЄС відіграє фінансування різних програм надання допомоги малому та середньому бізнесу, підвищення конкурентоспроможності, сталого зростання та створення нових робочих місць та фінансування інновацій і науки (Горизонт 2020).

У багатьох країнах спостерігалась затяжна економічна криза, але вона була успішно подолана. На нашу думку, необхідно врахувати досвід Польщі.

Після правління комуністичної партії, економіка Польщі була не готова до інтеграції в світовий ринок. Темпи інфляції постійно зростали, більшість державних підприємств були збитковими, заробітна плата була низькою. В той час у Польщі був величезний бюджетний дефіцит, який заповнювався емісією грошей і це спричиняло гіперінфляцію. Тоді було цілком зрозуміло, що уряду необхідно швидко обмежувати витрати. Було вирішено створити комісію, в яку входили провідні економісти Європи та Америки: Лешека Бальцеровича, Джордж Сорос, Джеффри Сакс та інші. Тоді комісія підготувала план реформ, який повинен був швидко перетворити застарілу систему управління Польщі на процвітаючу. Було ухвалено пакет, в який входило 7 головних пунктів: 1. Закон про фінансову економію в державних компаніях, що дозволило державним підприємствам оголошувати себе банкрутом; 2. Заборонялось національному банку фінансувати дефіцит державного бюджету і заборонили робити випуск нової валюти; 3. Скасували пільгове кредитування державних компаній. 4. Запровадження однакових правил оподаткування для всіх компаній та скасування податкових пільг; 5. Прийняли сприятливі закони для іноземних інвесторів, що дозволило їм інвестувати в економіку Польщі і забирати свій прибуток за кордон. 6. Закон про іноземні валюти, покращив внутрішню конвертованість злого і скасував державну монополію на міжнародну торгівлю. 7. Запровадження єдиних ставок мита для всіх компаній. Після прийняття таких рішень, міжнародні організації, виділили стабілізаційні кредити для модернізації польських експортно орієнтовних підприємств. Політика уряду була спрямована на запровадження жорстких бюджетних обмежень. Це означало те, що державні підприємства можуть витратити тільки те, що заробили, на розраховуючи на одержання держави. Через декілька років вдалося призупинити інфляцію і увійти в стадію економічного зростання. Такі процеси отримали назву «Шокова терапія». У деяких Європейських країн такі, як Польща, Естонія і Чехія — цей досвід був проведений успішно. Таким чином, можна зазначити, що «шокова терапія»

ґрунтується на швидкому, широкому проведенні системних економічних реформ [48].

Корисним для України буде перейняти досвід Грузії, у якої починаючи з 2004-го року відбувся повний економічний крах у всіх сферах держави, починаючи від воєнних дій, елементарних доріг, закінчуючи кризовими показниками фінансового стану держави. Заборона дефіцита місцевих бюджетів, надання їм більшої автономності, у майбутньому дії уряду призвели до профіциту, що призвів до сильної економіки держави.

Цікаві відносини у США між штатами і федеральним центром. Наприклад, штати, у яких найбільший податковий потенціал, отримують в подальшому найбільші трансферти з федерального центру. За рахунок цього у багатьох штатах може утвориться дефіцит бюджету і задля його уникнення уряд робить величезний акцент на екологічні податки, задля збільшення бюджетних надходжень. Не дивлячись на те, що в Україні теж введені екологічні податки, але все рівно спостерігається нелегальне видобування янтаря, масова вирубка лісів, неконтрольована промислова діяльність підприємств, що у подальшому призводить до викиду шкідливих речовин у навколишнє середовище. Тому необхідно удосконалили законодавство і посили відповідальність за ці порушення [36].

Слід відзначити, що у Сполучених Штатах існує досить оригінальний інститут – «імпаундмент». Він полягає у відмові президента витратити гроші, виділені згідно із законом Конгресом. Законодавче регулювання подібної ситуації було визначене лише 1974 р. Відповідно до закону президент у разі бюджетного конфлікту зобов'язаний звернутися до Конгресу зі спеціальним посланням, у якому Дається пояснення причин, що викликали відмову від використання або припинення витрачання асигнованих коштів. Подолати «саботаж» президента Конгрес може, прийнявши білл, який санкціонує асигнування [36].

При аналізі також необхідно згадати про Австралію, де бюджетні кошти є високо централізовані. Для розподілу бюджетних коштів по регіонах

використовується система по розподільчій формі, що несе в собі задовольняти потреби бюджетів нижчих рівнів.

Корисним буде досвід В'єтнама, адже там дуже швидко почала розвиватися економіка. Докорінні зміни були такими:

- запровадження прозорого та колективного формування бюджету;
- цільовий перегляд бюджетних видатків;
- удосконалення інвестиційних програм;
- передача більш широких функцій розпорядникам бюджетних коштів по витратам;
- докорінні реформи у сфері державних закупівель.

Також велику роль відіграли кардинальні реформи у податковій, бюджетній політиках та розподілі видатків, враховуючи правильне управління державою.

Велику роль відіграє бюджетне планування та прогнозування, щоб у майбутньому отримати позитивний результат. Особливістю процесу бюджетного планування і прогнозування у Великобританії стало створення системи комплексного аналізу видатків бюджету, яка передбачає ґрунтовний аналіз бюджетних потреб кожного департаменту – розпорядника коштів на наступний трирічний період з урахуванням можливостей для покращення ефективності досягнення поставлених цілей та вартості нових пропозиції уряду. Під час планування і здійснення контролю державних видатків у середньостроковій перспективі дотримуються двох основних правил: позики використовуються на фінансування інвестиційних проектів, а не для фінансування поточних витрат, співвідношення державного боргу до валового внутрішнього продукту повинно утримуватись на визначеному законодавством рівні. У Великобританії розподіл видатків відбувається згідно з лімітами за середньостроковими відомчими бюджетними програмами та видатками, управління якими здійснюється на щорічній основі. До відомчих лімітів належать фіксовані видатки за програмами, закріпленими за певним міністерством чи відомством, видатки на управління, субсидії та гранти приватному сектору. При цьому фіксовані середньострокові

ліміти встановлюються кожних три роки. Розпорядникам бюджетних коштів надано право переносити невикористані кошти у планах видатків з одного року на інший. Бюджет Німеччини формується в межах інтегрованого середньострокового фінансового плану, спрямованого на досягнення стратегічних цілей фінансового регулювання, якими є стабілізація цін, підтримка стійкого економічного зростання, досягнення балансу зовнішньої торгівлі й приведення показників безробіття до природного рівня. Прогнозні оцінки доходів бюджету оновлюються Міністерством фінансів на щоквартальній основі. На законодавчому рівні також затверджено інструкції, за якими міністерства й відомства країни повинні складати свої фінансові плани. Слід зазначити, що на щорічні основі передбачаються нерозподілені планові резерви на випадок зростання цін, а також загальний резерв на збільшення заробітної плати. Міністерство фінансів розробляє детальні бюджетні інструкції, а також норми щодо регулювання у сфері зростання поточних або адміністративних витрат. Для кожного рівня державного управління країни законодавчо встановлюються ліміти видатків із метою досягнення середньострокових цілей збалансованого бюджету. Під час складання прогнозів, на основі яких розробляються бюджет на середньострокову перспективу, значну роль відіграють неурядові організації [22].

Докорінні зміни в управлінні державними фінансами відбулись в Сінгапурі, де головний лозунг був «розумне управління». Відмова від збиткових державних підприємств та їхнього фінансування. Вся інформація про бюджетні кошти я у широкому доступі для населення. Уряд розробив довгострокову стратегію стабільності фінансово-бюджетної політики країни, а перевірка виконання державних програм відбувається кожного року, щоб не було відхилень [36].

Важливе місце в реалізації бюджетної політики країни посідає її податкова система. Значення загального податкового навантаження відображає вибраний напрям розвитку економічних відносин у країні та методи державного регулювання. Співвідношення обсягу податкових надходжень до валового внутрішнього продукту відображає економічне становище в країні та визначає

основні напрями державної фінансової політики. Зарубіжні країни можна розподілити на три групи за показником податкових надходжень у валовому внутрішньому продукті: перша група – це країни, в яких частка податкових надходжень у валовому внутрішньому продукті становить менше 30 відсотків (Канада – 26,7 відсотки, США – 24,3, Польща – 20,1, Китай – 19,4, Японія – 18,0 відсотків); друга група – країни, де середня частка податкових надходжень у валовому внутрішньому продукті коливається від 30 до 40 відсотків (Німеччина – 37,6 відсотки, Чехія – 35,5, Франція – 35,3, Великобританія – 35,2, Італія – 34,4 відсотки); третя група – країни, де висока частка податкових надходжень у валовому внутрішньому продукті – більше 40 відсотків (Данія – 48,0 відсотків, Швеція – 44,3, Фінляндія – 44,1, Норвегія – 42,2 відсотки) [22].

Отже, враховуючи зарубіжний досвід, можна зробити наступні висновки:

- для економічно зростання в Україні, необхідно стабілізувати бюджет, а саме видатки (їхнє спрямування, цільове використання та ступінь виконання і правильне прогнозування);
- посили автономність місцевих урядів з урахуванням більшої свободи виділення коштів відповідно потреб;
- для зменшення неефективних витрат на державні підприємства, виставити їх на продаж;
- розробити єдиний, модернізований підхід щодо фінансування соціальних послуг;
- створення резервного плану, з урахування зміни макроекономічного середовища та впливу зовнішніх і внутрішніх чинників;
- розробити ефективну програму на підтримку малого і середнього бізнесу;
- удосконалити систему макроекономічного прогнозування та планування, виходячи з конкретних теперішніх умов і стану.

3.3 Макроекономічні детермінанти модернізації інструментарію фінансово-бюджетної політики

Вплив держави на фінансові зв'язки і потоки між інституційними секторами здійснюється за допомогою фінансово-бюджетної політики, яка повинна сприяти: формуванню сприятливого макроекономічного середовища, стабільності фінансової системи, стимулюванню економічного зростання з чіткими фіскальними орієнтирами, відновленню інноваційно-інвестиційної активності, модернізації національного виробництва, поліпшенню бізнес- клімату, підвищенню рівня життя населення [40].

На теперішній час, в Україні відсутнє цілісне макроекономічне бачення напрямів активізації фінансово-бюджетної політики та доповнюючого інструментарію стосовно бюджетного регулювання, яке буде цілеспрямовано позначатися на вирішенні соціальних та економічних проблемах. Необхідна передумова для успішної розбудови держави та приєднання до світового економічного простору – це дослідження результативності та використання фінансово-бюджетного інструментарію з його впливом на вітчизняну економіку та визначення шляхів його модернізації.

Роль бюджетних важелів у реалізації економічної політики держави зумовлена потребою реалізації суспільно необхідних функцій, підтримки процесу розширеного відтворення та пріоритетів, визначених Угодою про асоціацію Україна-ЄС, Стратегією сталого розвитку «Україна-2020», Програмою дій Кабінету Міністрів України, Коаліційною угодою та програмою співпраці з Міжнародним валютним фондом [40].

Успішне та ефективне виконання завдань фінансово-бюджетної політики реалізуються за допомогою відповідних інструментів, котрі наведені в Табл 3.2. Інформація, яка представлена в таблиці дає змогу виокремити у фінансово-бюджетній політиці взаємозв'язані і взаємодоповнюючі напрями. Інструменти реалізації повинні бути дієвими та відповідати реаліям української економіки.

Таблиця 3.2

Завдання та інструменти фінансово-бюджетної політики

Завдання фінансово-бюджетної політики	Інструменти реалізації
--	-------------------------------

Формування максимального рівня доходів	- перелік і ставки податків та зборів; - пільги з оподаткування; - дохід державних унітарних підприємств; - адміністративні штрафи та санкції;
Формування максимального рівня доходів	- земля, яка перебуває у державній власності; - цільові фонди; - трансферти;
Рациональний розподіл державних видатків бюджету	- комплексне дослідження на проведення аналізу частини бюджету; - 100% ступінь виконання видаткової частини; - реалістичне визначення обсягів державних інвестицій; - конкретне визначення обсягів державних кредитів; - списання та реструктуризація заборгованостей;
Зменшення кредиторської та дебіторської заборгованості	- 100% ступінь виконання видаткової частини; - списання та реструктуризація заборгованостей; - удосконалення та покращення адміністрування податків і зборів (ефективний контроль); - скорочення «недієздатних» кредитів

Продовження Табл.3.2

Досягнення збалансованості бюджету	- придбання цінних паперів; - комплексне дослідження на проведення аналізу для видаткової частини бюджету; - збільшення бюджетних резервів; - збільшення бюджетних депозитів; - проведення взаємозаліків між бюджетними структурними одиницями бюджетної системи
------------------------------------	--

Джерело: складено автором на основі [32]

Інноваційна політика є складовою фінансової політики і займає не останнє місце у досягненні економічного добробуту. В українській економіці відсутній модернізаційний підхід.

Форсайт – це система методів експертної оцінки стратегічних напрямів соціально-економічного і інноваційного розвитку, виявлення технологічних проривів, які можуть вплинути на економіку та суспільство у середньо- та довгостроковій перспективі. Тобто, це інструмент прогнозування (та, відповідно, формування) майбутнього, один з головних інструментів інноваційних економік у Європі, Америці та Азії. В традиційних «великих форсайтах» приймають участь тисячі експертів, а їх розробка займає декілька років [32].

Тому необхідно виділити цільові та інструментальні параметри трансформаційної економіки в умовах модернізації, що наведені в Табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Цільові та інструментальні параметри трансформаційної економіки в умовах модернізації

Цільові параметри	Інструментальні параметри
Розвинена та конкурентоспроможна держава, яка приймає участь у створенні, забезпеченні та підтримці інституційного середовища	- чітко обґрунтоване та ефективне інституції (середовище); - розвинена невиробнича та виробнича інфраструктура - наявність необхідних, підготовлених та висококваліфікованих спеціалістів;

Продовження Табл.3.3

Стійка до змін та розвинена економіка	- досягнення макроекономічної стабільності; - ефективна середня та вища освіта - підтримка соціального стандарту населення; - готовність прийняття інноваційних процесів;
Устрій, який сформований і діє на благо підприємств, населення	- оновлене та зручне адміністрування податків; - пільгове кредитування; - кредитування на користь молодих сімей - розвинений фінансовий ринок; - розвинений ринок праці;
Комплексний перехід до еко процесів	- використання еко технологій на обов'язковому державному рівні (сонячні батареї, вітряки, заборона пластику на поліетилену тощо).

Джерело: складено автором на основі [32]

Інноваційна політика тісно взаємопов'язана з людським капіталом. Адже саме він виступає рушійною силою модернізації та досягнення інноваційного прориву. На даному етапу в Україні низький рівень спрямування коштів на науку та інновації. Особливо на дослідження, розробку та підготовку кадрів, тому велика кількість фахівців працює за кордоном і своїми інтелектуальними здібностями та винаходами сприяє зростанню економічного становища іншої країни. Велику роль також відіграють видатки на охорону навколишнього середовища та перехід до «захисту планети». Мається на увазі, використання еко-методів з урахування зарубіжного досвіду. Тому можна спостерігати, навколишнє середовище в Україні є вкрай занедбаним і нікому не потрібним.

Наука і технологія – головні рушійні сили модернізації. Різке зростання ролі науки у перетворенні як технологічної основи цивілізацій, так і самих цивілізацій стало одним з основних підсумків індустріальної цивілізації і зумовило якісно новий етап у розвитку технологічної бази глобальної цивілізації, яка формується на основі підвищення якості людського капіталу в процесі модернізації системи освіти [32].

У розвинених країнах основна частина доданої вартості концентрується у сфері створення нових технологій. Виробництво переходить з IV технологічного укладу в V і навіть в VI уклади. Це свідчить про становлення інноваційної та інформаційної парадигм економічного розвитку, але далеко не у всіх країнах і секторах економіки. Безумовно, потужність і потенціал індустрії зросли, але разом з тим формується новий сегмент економіки (постіндустріальний, інформаційний, інноваційний, економіка знань та інші), який обслуговує той же індустріальний потенціал, а інформаційні технології – бізнес, підприємництво, фінансово-промисловий капітал. У розвинених країнах на частку передових або вдосконалених технологій припадає до 80% приросту ВВП з використанням машинної технології [38].

Підсумовуючи вище написане, можна зробити висновок, що використання модернізації інструментарію фінансово-бюджетної політики призведе до скорішого виконання основних поставлених завдань, досягнення соціально-економічного добробуту країни та вихід на світову арену.

ВИСНОВКИ

В сучасних умовах постає важливе питання щодо правильності формування фінансово-бюджетної політики. Але слід підкреслити, що існують різні наукові підходи до визначення фінансово-бюджетної політики України. Створені власні трактування: «Фінансова політика – це ядро економічної політики, яке складається з дій та заходів органів державної влади щодо досягнення конкретної мети, та відображає взаємовідносини держави з населенням; бюджетна політика – це складова фінансової політики, в якій поєднано визначення цілей та завдань щодо ефективної мобілізації коштів до державного бюджету і вибір доцільних напрямів реалізації грошових коштів». Слід визначити, що бюджетна та фінансова політики доповнюють один одного, але необхідно доповнити поняття і тоді фінансово-бюджетна політика - це чіткий комплекс видів економічної політики з посиленням бюджетної та встановлення чітких цілей органів державної влади. Для того, щоб вона була ефективною, необхідне дотримання наступних вимог:

- відповідність закономірностям суспільного розвитку;
- врахування попереднього досвіду (історія);
- наявність повної та достовірної інформації;
- комплексний підхід до вирішення проблем.

Кожен вид політики займає вагому частку впливу у фінансовій політиці. Тому через свою стратегію, тактику, напрями має прямий вплив на макроекономічне середовище України. Адже при встановленні правильних пріоритетів, використання потрібних інструментів – дасть шанс вийти на той рівень, де будуть зростати макроекономічні показники за наявності зовнішніх та внутрішніх факторів.

В Україні фінансово-бюджетна політика закріплена різними правовими актами, а саме: Стратегією сталого розвитку «Україна-2020», основними засадами «Про грошово-кредитну політику на 2016-2020 рік», Комплексною

програмою «Розвиток фінансового сектору до 2020-го року», Бюджетним Кодексом, Законом «Про Державний бюджет на кожен рік» і т.д.

Рівень державного боргу виступає одним із показників фінансово-бюджетної політики. Так, як у 2018-му році ситуація покращилась і обсяг внутрішнього боргу зменшився та станом на 01.09.2018 дорівнює 64,58 млрд. дол. США і була прийнята стратегія по управлінню державним боргом, що у майбутньому повинна принести позитивні результати у вигляді скорочення рівня державного боргу. Також одним із показників ефективності фінансово-бюджетної політики є дефіцит державного бюджету України. З кожним роком він наявний, тому необхідно планувати бюджет з урахування мінімального дефіциту бюджету, спрямовувати видатки лише на цільові програми, які будуть передбачати покращення соціально-економічного становища.

Стосовно бюджетного процесу, його необхідно удосконалити, доповнити, тобто ввести зміни у вигляді введення контролю за дотримання усіх стадій укладання Державного бюджету України. Згідно з результатом моніторингу, бюджетний процес на місцевому рівні має цілу низку недоліків: не оприлюднення проектів рішення про бюджет чи недотримання термінів та повноти оприлюднення, недотримання термінів затвердження бюджету, передбачених законодавством, обмеження доступу громадян на сесії місцевих рад та небажання органів влади проводити консультації з громадянами щодо проектів бюджетів.

Стан макроекономічного середовища відображає дієвість та ефективність фінансово-бюджетної політики. Одними із таких показників виступає індекс інфляції та прямі іноземні інвестиції. Між цими показниками взаємозв'язок існує, у 2017-му році, а саме станом на 30.06.2017 – прослідковуємо збільшення індекса інфляції на 1,8% і зменшення обсягу прямих іноземних інвестицій на 29,7% у порівнянні з минулим періодом. За перше півріччя 2018-го року році відбулися ще трохи менші зміни обсягу прямих іноземних інвестицій на 25,2% у порівнянні з минулим періодом навіть при зменшенні інфляції на 1,6%. Отже,

зміна індексу інфляції прямо впливає на зміну припливу прямих іноземних інвестицій в Україну.

Показник, який характеризує соціальний стан – це заробітна плата. На даний момент уряд збільшив мінімальну заробітну плату та прожитковий мінімум, але насправді – це надзвичайно мінімальні суми для життя і збільшені лише для того, щоб збільшити податкові надходження у Державний бюджет України.

Рівень безробіття починає зменшуватися, а реальний ВВП збільшується. Особливі зміни відбулись за період 30.06.2018-го року, де рівень безробіття у порівнянні з минулим періодом зменшився аж на 0,7% в той час, як реальний ВВП збільшився на 283899 млн. грн.

Наступні показники, котрі показують макроекономічний стан України – це імпорт та експорт товарів і послуг, а також сальдо платіжного балансу. По даним показникам можна стверджувати, що Україна вважається імпорто-залежною державою. Тому необхідно підтримувати вітчизняного виробника та вкладати кошти у розвиток національних продуктів, послуг, що в майбутньому це викличе довіру населення і бажання купувати національні продукти, а й разом збільшуватиме дохідність державних підприємств.

Задля досягнення змін у фінансово-бюджетній політиці в кращу сторону, необхідно скористатися модернізацією інструментарію фінансово-бюджетної політики, що призведе до скорішого виконання основних поставлених завдань, досягнення соціально-економічного добробуту країни та вихід на світову арену; стабілізувати бюджет, а саме видатки (їхнє спрямування, цільове використання та ступінь виконання і правильне прогнозування); посилити автономність місцевих урядів з урахуванням більшої свободи; виставити на продаж збиткові державні підприємства; розробити модернізований підхід щодо фінансування соціальних послуг; удосконалити систему макроекономічного прогнозування та планування, виходячи з конкретних теперішніх умов і стану.

ДОДАТКИ

Додаток А

Трактування поняття фінансової політики

Таблиця А.1

Автор	Визначення
Шарль Бланкарт	Набір правил прийняття рішень продуктивною державою, адже масштаби державного втручання на пряму залежать від визначених в суспільстві і законодавстві формальних процедур [19, 62].
І. Я. Чугунов	Ядро економічної політики, що відображає її фінансові взаємовідносини із суб'єктами підприємництва та громадянами [56].
В. М. Опарін	Комплекс дій, що здійснює держава в межах наданих їй функцій та повноважень у сфері фінансової діяльності суб'єктів господарювання та фінансових інституцій, громадян і безпосередньо держави з метою вирішення певних завдань і досягнення поставлених цілей [43, 47].
Л. О. Дробозіна	Сукупність державних заходів щодо використання фінансових відносин для виконання державою своїх функцій [54, 53].
О. Д. Василик	Сукупність заходів держави з організації та використання фінансів для забезпечення економічного й соціального розвитку країни [24, 113].
В. І. Оспіщева	Комплекс взаємопов'язаних і цілеспрямованих заходів держави щодо мобілізації фінансових ресурсів, їх розподілу та використання на основі чинного законодавства з метою реалізації тієї чи іншої державної програми соціально-економічного розвитку [55, 49].
В. П. Кудряшов	Управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів із метою вирішення поставлених завдань [37, 19].
Н. С. Танклевська	Системна категорія, яка тісно пов'язана як з елементами економічної політики, так і з власними структурними складовими [51, 242].

Трактування поняття бюджетної політики

Автор	Визначення
Ц. Г. Огонь	Цілеспрямована діяльність держави у фінансово-бюджетній сфері [52].
О.Д. Василик, К.В. Павлюк	Сукупність заходів держави щодо організації та використання фінансів для забезпечення економічного і соціального розвитку [52].
С.В. Мочерний, Я.С. Ларіна, О.А. Устенко, С.І. Юрій	Цілеспрямована і планомірна діяльність держави щодо раціонального використання важелів бюджетного регулювання, темпів та частки одержавлення національного доходу, джерел його формування та вибору оптимальної структури витрат із метою підтримання стабільного економічного зростання в країні і досягнення стратегічних цілей держави [52].
В.М. Федосов, В.М. Опарін, Л.Д. Сафонова, О.Р. Романенко	Складова фінансової політики, що відображає сукупність державних заходів у сфері бюджету з метою регулювання економічних і соціальних процесів. Підпорядкована певній фінансовій доктрині – системі домінуючих теоретичних положень, політичних переконань, етичних ідеалів [53, С. 37].
І. Я. Чугунов	Політика, яка передбачає визначення цілей та завдань у галузі фінансів, розробку механізму мобілізації коштів до бюджету, вибір напрямів використання грошових засобів, управління фінансами у бюджетній сфері, регулювання економічних і соціальних процесів за допомогою фінансово-бюджетних інструментів [62, с. 96].
Д. Л. Комягін	Система форм і методів мобілізації фінансових ресурсів та їх розподілу, являє собою цілісну єдність формування і використання коштів бюджетів усіх рівнів, реалізує стратегічні цілі державної економічної політики [35, с. 43].
В. Дем'янишин	діяльність органів державної влади, державного управління та місцевого самоврядування з визначення стратегічної мети, напрямів, завдань і пріоритетів розвитку бюджетних відносин та

Продовження Табл. А.2

	засобів бюджетної тактики для їх досягнення і застосування [27, с. 27].
І. О. Плужніков	Сукупність пріоритетів (національних інтересів), наукових підходів і конкретних заходів щодо цілеспрямованої діяльності держави з регулювання бюджетного процесу та використання бюджетної системи для вирішення економічних і соціальних завдань країни [34, с. 177].
С. О. Булгакова, Н. В. Базанова, Л. В. Єрмошенко, Н. І. Сушко	Цілеспрямована діяльність держави щодо регулювання бюджетного процесу, управління бюджетним дефіцитом, а також використання бюджетної системи для реалізації завдань економічної політики у країні [20, с. 42].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України, стаття 10. Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws>].
2. Закон України «Про Державний бюджет 2015». Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-19>]
3. Закон України «Про Державний бюджет 2016». Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928-19#n136>]
4. Закон України «Про Державний бюджет 2017». Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19#n154>]
5. Закон України «Про Державний бюджет 2018». Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19#n189>]
6. Указ президента України Про стратегію сталого розвитку «Україна 2020». Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>]
7. Постанова Верховної ради України «Про Основні напрями бюджетної політики на 2018 - 2020 роки». Електронний ресурс. Режим доступу: [http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DH53300A.html]
8. Рішення НБУ «Основні засади грошово-кредитної політики на 2018 рік». Електронний ресурс. Режим доступу: [<https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=55564681>]
9. Річний Звіт «Про виконання Державного бюджету 2015». Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>]
10. Річний Звіт «Про виконання Державного бюджету 2016». Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>]
11. Річний Звіт «Про виконання Державного бюджету 2017». Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>]
12. Інфляційний звіт НБУ. Липень 2018 року. Електронний ресурс. Режим доступу: [<https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=73913117>]

13. Звіт Рахункової палати за 2015 рік. Електронний ресурс. Режим доступу: [\[http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16748714/Zvit_RP_2015.pdf\]](http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16748714/Zvit_RP_2015.pdf)
14. Звіт Рахункової палати за 2016 рік. Електронний ресурс. Режим доступу: [\[http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16751480/Zvit_RP_2016.pdf\]](http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16751480/Zvit_RP_2016.pdf)
15. Звіт Рахункової палати за 2017 рік. Електронний ресурс. Режим доступу: [\[http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16755497/Zvit_RP_2017.pdf?subportal=main\]](http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16755497/Zvit_RP_2017.pdf?subportal=main)
16. Середньостроковий план пріоритетних дій уряду до 2020 року. Електронний ресурс. Режим доступу: [\[http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80\]](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80)
17. Інформація Міністерства фінансів України щодо виконання Державного бюджету за 2016 рік. Електронний ресурс. Режим доступу: [\[https://ukurier.gov.ua/uk/articles/informaciya-ministerstva-finansiv-ukrayini-2702/\]](https://ukurier.gov.ua/uk/articles/informaciya-ministerstva-finansiv-ukrayini-2702/)
18. Громадське партнерство за прозорі бюджети. Дослідження та звіти. Електронний ресурс Режим доступу: [\[http://probudget.org.ua/zvity/\]](http://probudget.org.ua/zvity/).
19. Бланкерт Ш. Державні фінанси в умовах демократії: Вступ до фінансової науки / Пер. з нім. С. І. Терещенко та О. О. Терещенка; Передмова та наук. ред. В. М. Федосова. – К.: Либідь, 2000. – 654 с
20. Булгакова С. О. Казначейська система виконання бюджету / [С. О. Булгакова, Н. В. Базанова, Л. В. Єрмошенко, Н. І. Сушко та ін.]. – К. : КДТЕУ, 2000. – 249 с.
21. Бьюкенен Дж. М. Конституция экономической политики / Дж. Бьюкенен. – М. : Таурис Альфа, 1997. – 560 с.
22. Бюджетна політика в умовах трансформації економіки / І. Я. Чугунов, К. В. Брижан // Економічний вісник університету. - 2017. - Вип. 32(1). - С. 241-251. – Електронний ресурс. Режим доступу: [\[http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2017_32%281%29__34\]](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2017_32%281%29__34)
23. Бюджетна політика і тактика. Електронний ресурс. Режим доступу: [\[http://studentbooks.com.ua/content/view/822/41/1/1/#1122\]](http://studentbooks.com.ua/content/view/822/41/1/1/#1122)

24. Василик О. Д. Теорія фінансів. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 480 с.
25. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
26. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4 т. / Владимир Даль. – М. : Рус. яз. – 1981. – Т. 1 : А-З. – М. : 1981. – 699 с.
27. Дем'янишин В. Теоретичні засади бюджетної політики // Світ фінансів. – 2007. – Вип. 1(10). – С. 19–34.
28. Державна служба статистики. Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://www.ukrstat.gov.ua/>]
29. Державна фінансова політика у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою / Е. І. Гатаулліна // [Економічний вісник університету](#). - 2015. - Вип. 27(1). - С. 149-155. – Електронний ресурс. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2015_27%281%29__25]
30. Державні фінанси в транзитивній економіці: навч. посіб. / М. І. Карлін, Л. М. Горбач, Л. Я. Новосад та ін. ; за заг. ред. М. І. Карліна. – К. : Кондор, 2003. – 260 с.
31. Державний борг та гарантований державою борг. Електронний ресурс. Режим доступу: [<https://www.minfin.gov.ua/news/borg/derzhavnyi-borh-ta-harantovanyi-derzhavoiu-borh>]
32. Детермінанти формування інноваційної економіки в умовах модернізації / Іваницька О. В. // Електронне наукове фахове видання Київського політехнічного університету імені І. Сікорського. – 2012 – Вип. 10. – Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1435>]
33. Довгострокова бюджетна стратегія у системі економічної циклічності // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2014. - № 5. - С. 64–77. - Режим доступу: [<http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2014/05/8.pdf>]

34. Засади формування бюджетної політики держави : наук. монографія / М. М. Єрмошенко, С. А. Єрохін, І. О. Плужніков, Л. М. Бабич, А. М. Соколовська, Ю. В. Чередниченко ; за наук. ред. д.е.н., проф. М. М. Єрмошенка. – К. : НАУ, 2003. – 284 с.
35. Комягин Д. Л. Словарь бюджетных терминов / Д. Л. Комягин // Право и экономика. – 1997. – № 23–24. – С. 43–46.
36. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: Навч. посіб. / В.М. Бесчастний, О.В. Філонов, В.М. Субботін, СМ. Пашков; За ред. В.М. Бесчастного. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2008. – 467 с – (Вища освіта ХХІ століття) // Електронний ресурс – Режим доступу: [http://pidruchniki.com/13731120/pravo/zakonodavcha_vlada_ssha#197]
37. Кудряшов В. П. Фінанси: Навч. посібник. – Херсон: Олді-плюс, 2002. – 352 с.
38. Левинсон А.Г. О среднем классе в конце прекрасной эпохи // Вестник общественного мнения, 2008, № 6, с. 53-64.
39. Мазаракі А.А. Домінанти інституційної модернізації фінансової системи України / А.А. Мазаракі, С.В. Волосович // Вісник КНТЕУ. — 2016. — № 1. — С. 5—23.
40. Макроекономічні детермінанти модернізації інструментарію бюджетної політики / Желюк Т., Каштелян А. // Вісник Тернопільського національного економічного університету. - 2016 - Вип. 2. – С. 70-79. – Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/3940>]
41. Мінімальна заробітна плата – основний соціальний стандарт. Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://expert.fpsu.org.ua/sotsialno-ekonomichnij-zakhist/37-minimalna-zarobitna-plata-osnovnij-sotsialnij-standart>]
42. Науковий блог. Національний університет «Острозька академія». Використання зарубіжного досвіду, щодо вдосконалення фінансової політики в Україні. Електронний ресурс Режим доступу:

[<https://naub.oa.edu.ua/2010/vykorystannya-zarubizhnoho-dosvidu-schodo-vdoskonalennya-finansovoji-polityky-v-ukrajini/>]

43. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2001. – 240 с.
44. Основні напрями фінансової політики в умовах економічних перетворень / В. І. Кравець // Економіка та держава. – 2018. - №9 – С. 55-60. Електронний ресурс. Режим доступу: [http://www.economy.in.ua/pdf/9_2018/11.pdf]
45. Основні показники зовнішньої торгівлі України. Електронний ресурс
Режим доступу: [http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini]
46. Прямі іноземні інвестиції. Електронний ресурс. Режим доступу: [<https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2018>]
47. Савченко А. Г. Макроекономіка: Підручник. — К.: КНЕУ, 2005. — 441 с. ISBN 966-574-781-9
48. Світовий досвід реформування бюджетних систем зарубіжних країн та шляхи його впровадження в Україну / Чекановський В. П. // Збірник Економіка та держава Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2015. – Вип. 10. – С. 127-129. Електронний ресурс. Режим доступу: [http://www.economy.in.ua/pdf/10_2015/31.pdf].
49. Співвідношення стану бюджетної системи та змін середовища макроекономічної рівноваги / Голинська О.В. // Вісник НАПА . - 2014. - № 4. - С. 23–29. – Електронний ресурс. Режим доступу: [visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2015/01/2014-4-05.pdf]
50. Сучасні проблеми та вектори розвитку бюджетного процесу в Україні / Т. В. Бугай // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. - 2012. - № 2. - С. 40-49. – Електронний ресурс. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2012_2_6]

51. Танклевська Н. С. Концептуальні основи формування фінансової політики розвитку сільського господарства країни // Вісник СевНТУ: зб. наук. пр. – Серія: Економіка і фінанси. – 2012. – Вип. 130. – С. 241–245.
52. Теоретичні засади та сутність бюджетної політики. Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://soskin.info/ea/2012/5-6/20124.html>]
53. Федосов В.М. Бюджетна система : [підручник] / За наук. ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К. : Центр учбової літератури ; Тернопіль : Економічна думка, 2012. – 817 с
54. Фінанси. Грошовий обіг. Кредит: Навч. посібник / За ред. Л. О. Дробозіної. – Рівне: Вертекс, 2001. – 352 с.
55. Фінанси: Навч. посібник / За ред. В. І. Оспіщева. – К.: Знання, 2006. – 415 с. Електронний ресурс. Режим доступу: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Npndfi_2014_4_4]
56. Фінансова політика та проблеми ефективності її реалізації в Україні /Радіонов Ю .Д. // Наукові праці НДФІ – 2014. – Вип. 4 (69) – С. 20-26
57. Фінансова політика Європейського Союзу / Біла Л. М. // Збірник глобальні та національні проблеми економіки Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. – 2015. – Вип. 5. – С. 801-808. Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://global-national.in.ua/archive/5-2015/164.pdf>].
58. Фінансова політика і фінансовий механізм. Електронний ресурс. Режим доступу:[<https://subject.com.ua/economic/finances/9.html>]
59. Фінансова політика; Фінанси (теоретичні основи) - Грідчина М.В. Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://ecolib.com.ua/article.php?book=37&article=4416>]

60. Фінансово – бюджетна політика як бюджетний процес. Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://epi.cc.ua/finansovo-byudjetnaya-politika-byudjetnyi.html>].
61. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни / І. Я. Чугунов, І. М. Ігнатюк // [Економічний вісник університету](#). - 2016. - Вип. 28(1). - С. 217-226. Електронний ресурс. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2016_28%281%29_31]
62. Чугунов І. Я. Теоретичні основи системи бюджетного регулювання / І.Я. Чугунов. – К. : НДФІ, 2005. – 259 с.